

PANNONTÜKÖR

K U L T U R Á L I S F O L Y Ó I R A T

PANNONTÜKÖR I KULTURÁLIS FOLYÓIRAT | 2023 | 2

www.pannontukor.hu

2023 | 2

EGYMONDATOK

Cséby Géza: Egymondat (2023.január)

Gyimesi Endre: Februári egymondatok

SZÉPIRODALOM

Kertész Eszter: Sírkert; Folyóírás; Leckék apámtól

Molnár Krisztina Rita: Bűncselek

Győri László: Két nagy óra; A matróna; Kert

Tóth-Bartók Eszter: Összejevetel

Balogh Ádám: Főbia

Oláh András: kapaszkodás; özvívz előtt

HELYTÖRTÉNET

Háriné Eszéki Mariann: Család- és vendéglátás-történet – A zalaegerszegi „Resti”

TÁRSMŰVÉSZETEK

Bence Lajos: A pannon táj és lélek képi krónikása – Göntér Endre kiállításáról

Frimmel Gyula: Szilvia csodálatos élete – Nagy Szilvia kiállításáról

PANNON TÜKÖR-DÍJ 2022

A Pannon Tükör-díjas **Szeifert Natáliával**
Nagygéci Kovács József beszélgetett

HÍREK

SZERZŐINK

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Cséby Géza (Keszthely)

Németh János (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-
helyettes

Juhász Tibor - szerkesztő

Molnár András - szerkesztő

Bence Lajos – munkatárs

Szálinger Balázs – munkatárs

Vörös István – munkatárs

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária – ol-
vasószerkesztő

Online: www.pannontukor.hu

Online-főszerkesztő: Nagygéci Kovács József

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa
MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti
Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap, Magyar
Kulturáért Alapítvány, Petőfi Kulturális
Ügynökség és a SolarGold Trade Zrt.
támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900

Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.

Tel:06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető

a szerkesztőség e-mail címén.

ISSN 1219-6886 (Nyomtatott)

ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:

Náspáng Grafika

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda

8900 Zalaegerszeg,

Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail:info@gocsejnyomda.hu

Cséby Géza

Egymondat (2023. január)

1. Újév, plusz tizenkét fok, Esztergom, Dobogókő. A dobogókői szép panoráma teljes felhőtakaróban. A kilátó-terazon embertömeg tapossa a tegnapi hátszlovak potyadékát. Ha hiszünk a babonának; szerencsés év következik.
2. Még mindig lányoméknál. Pusztítjuk a karácsony-szilveszteri bejglit, a remekül sikerült bigost, a lengyelek nemzeti káposztáját.
3. Délben indulunk haza, közben rövid rokoni megálló Veszprémben, majd irány Keszthely. Este pótszilveszteri pezsgőzés a szomszédal.
4. Kivételesen sokan sétálnak a belvárosban, közülük ismét számtalan az orosz-ajkú. A járdán még láthatóak a Szilveszter éjszakai szórakozás papír-fecnijei. Lassan nekiállok a munkának, vészesen közelegnek a határidők... Reggelre feleségemnek megfájdult a torka. Csak nem az átkozott hármás-vírus?
5. Leemltem a polcra Takáts Gyula egyik Drangalag-kötetét. Természet és filozófia, mély emberség. Mindig lenyűgöznek az időződő költő mondatai, évtizedek alatt összegyűjtött bölcsessége, a klasszikus lényeglátás számomra is meghatározó megfogalmazása. Egy tyúkléppel hosszabbak a napok, de így is nagyon hamar este lesz.
6. Balogh Petres Judit tanító jellegű gyermekkötetete recenzióját írom. Pár napig minden bizonnyal eltart, aztán javítom és ismét javítom, ahogyan szoktam...
7. Ma lettem 76 éves. Sok telefon, számtalan jókívánság a facebookon, gyakran olyanoktól is kapok üdvözetet, akikkel elhanyagolható a kapcsolatom, szinte alig vagy egyáltalán nem találkozunk, nem levelezünk. Mindazonáltal jó szívvel olvasgatom a mai „postát” és mind-egyikre megpróbálok köszönettel válaszolni.
8. Feleségem határozottan jobban van. Ma a felújított régi kedvenc éttermünkbe megyünk ünnepelni (lásd: január 7.). A minőség majdnem a régi, az adagok kisebbek, az árak jóval magasabbak.

Két szerény erdei ciklámen-virág nyílt ki a Rezi-hegyen. Január elején! Nagyon siet a természet!

9. Esik az eső. Inkább novemberi, mint januári az idő. Amikor alábbhagyott az eső ismét kimentem Rezibe, a hegyre, s lám a rendszeresen februárban nyíló téli jázmin bokrát elborították sárga virágai.

Megköszöntem Kellei Gyurka legújabb interjúit, tárcanovelláit és kritikáit összefogó „Kéküveg nyár” című kötetét. Gyurka termékeny író. Jó volt újraolvasni az összegyűjtött munkákat. Nemcsak a szerzőnek, de a benne szereplőknek is fontos az újságokban, folyóiratokban itt-ott megjelent írásokat összefoglaló kötet.

10. Most kezdődött el a naptári tél, s máris a tavaszt várjuk. Főleg, ha elkapja az embert egy fránya vírus és a megszokott gyógyszerek pedig áruhiány miatt beszerezhetetlenek.

11. Semmihez sincs kedvem, fáj a torkom, rossz a közérzetem. Betegségben egymást váltottuk a feleséggel.

12. Vajon meddig leszek még lakásom falai közé zárva?

13. E-mail a Hiteltől. Megküldték SutarskiKonrad „Ojczyzna zginęła zastrzelony” című, általam magyarra fordított versének korrektúráját. A vers fordítása közben sokat gondolkodtam a cím megfelelő magyarításán, úgy vélem sikerült az adekvát megoldás: „Apám kit föbe lóttak akkor”. Konrád több művében állít emléket katonatiszt édesapjának, aki a hírhedt katyúni vérengzés egyik mártírja lett.

14. Egész nap esik az eső.

15. A szemközti ház egyik földszinti ablakában éjjel még akkor is ég a villany, amikor már sehol a környéken. Nem tudom ki a lakója, de minden nap, mielőtt lefekszem, ránézek ablakára. Ha nem látok fényt, már elmúlt éjfél...

16. Lányom telefonált. Fiam visszahívott. A technika közelebb hoz, de a földrajzi távolság megmarad.

17. Erős napsütés. Több napos karantén után első alkalommal merészkedek ki a szabadba és mindjárt Nagykanizsára utazom.

18. „Tudod, nem voltak hülyék azok a régi szakemberek!” – mondja G. barátom, a régi órák avatott doktora, aki épp egyik öreg órámon dolgozik.

19. Egyre inkább egymásnak feszül a világ. Szép Ernő hadnagy úr tisztí kardjára vésett jelmondata jut eszembe: „Leben und leben lassen!”

20. Szokatlanul hideg van, fúj a szél. Itt-ott hófoltok. Csak nem a tél kopogott be?

21. Raklett-délután Basilides Bálintnál Cserszegtomajon. Apró tálkás raklett-sütő, uborka, héjában főtt krumpli és svájci sajt. Mindehhez pannonhalmi fehér bor . Beszélgetés közben elered a hó. Csúszós úton hazafelé...
22. Veszprémben vagyunk, Európa 2023-as Kulturális Fővárosában. Folynak a munkálatok, de még számos a teendő. Keszthely oldalágon partner, vajon mennyire tudja elősegíteni a Balaton fővárosának kulturális életét?
23. Majdnem kisütött a nap. Sol lucet omnibus! – áhítattal várjuk.
24. Júliusban író-olvasó találkozóra (mennyire avított meghatározás, de igaz) hívnak Chrzanówba (Lengyelország). Átgondolom, szívesen mennék, de nagyon macerás. Egyre nehezebben alszom el, korán ébredek – lelki frusztráltság, rendezni kellene belső vajúdásaimat...
25. A posta meghozta a Hévíz folyóirat 2022/4 számát. Koreai tematikus szám.
26. Balázsék emeleti teraszának üvegajtaján keresztül még az utcáról is látni, hogy rendületlenül áll karácsonyfájuk és égnek rajta a hófehér apró lámpácskák. Lehet, hogy egész évben Karácsony? Úgy legyen!
27. Unokanővérem lakásának felszámolása Veszprémben. Testileg és lelkileg kikészít.
28. Rendezgetni kell a rám szakadt „jussot”.
29. Rövidesen vége a hónapnak. Ahogy öregszünk, úgy gyorsulnak a napok...
30. Sz. Attila ez évben megjelenő, immár második verseskötetéhez kér fülszöveget. Mielőtt igent mondom, át kell olvasnom a kéziratot. Eszembe jut Simon Eszter 2021-ben írt esszéje. Vajon a borító, a fülszöveg vagy az ajánlások alapján ítéljük meg a könyveket? Úgy gondolom: embere válogatja.
31. Marcella napja. Az Euró árfolyama 390,23 Ft. 226 éve született Franz Schubert. 135 éve halt meg Bosco Szent János az ifjúság szentje. Búzás Huba megküldte „Balassi Bálint lélekvándorlása” című drámáját. Megrendezték az I. Dunakeszi Mindmegeszi toroskáposzta- és böllerversenyt. Egy tiszaburi lakos kábeltartó faoszlopokat vágott ki, amit a rendőrök felaprítva megtaláltak. Ez évben is lesz miről írni.

Gyimesi Endre

Februári egymondatok

Február 1.

A hónap neve a szabin februn (tisztulás) szóból ered. Mi magyarok régen Böjtelő havának hívtuk. Erre a hónapra esett a nagyböjt kezdete. De hívták Télutó illetve Jégbontó havának is, mert már nagyon várta mindenki a tavaszt. Ma gyermekeink Pannóniában nemigen látnak havat.

A közvélemény nagy rokonszenvvel figyelte, mi lesz a pedagógus sztrájk eredménye. Janus Pannonius több mint 550 éve ezt tanácsolta barátjának: „Ábécére tanítod a gyermekeket Galeotto; Oktass hajfestést, s fölvet a pénz mihamar.” S vajon mit gondolna erről ma a legnagyobb magyar, aki így fogalmazott: „A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma”, vagy Nobel-díjas tudósunk, aki ezt hirdette: „Olyan lesz a jövő, mint amilyen a ma iskolája”. Valamit nagyon elrontottunk a II. világháború után – s az értelmiségi pálya presztízisének helyreállítása a mai napig gondot okoz.

Február 2.

Gyertyaszentelő boldogasszony napja. Ekkor nevezte Simeon Jézust világosságnak. Innen van a szentelt gyertya jelképe. Izgalom: a medve kibújik-e a barlangjából, s meglátja-e az árnyékát? Az egész sajtó a képviselőik vagyonynyilatkozatával foglalkozik. Sok közöttük a milliárdos. Hát igen: „kinek vagyon, annak nagyon”. Deák Ferenc szavai jutnak eszembe: „nem az a boldog ország, ahol a legtöbb a gazdag ember, hanem az, hol a legkevesebb szegény ember vagyon.” Örömhír: végre kikerült a nyomdából a Zalaegerszegi Füzetek 18. száma: Zalaegerszeg nevezetes személyiségei a 19-20. században. Egy hosszabb tanulmányt én is elköttem benne.

Február 3.

Balázs napján régen Balázsjárás volt a szokás. Iskolás gyerekek járták csapatostul a falvakat. Adományokat gyűjtöttek tanítóiknak. (Lehet, hogy e hagyomány visszaállítása lesz a 21. század második évtizedében a pedagógus bérrendezés magyar útja?) A medve környékünkön nem látta meg az árnyékát. (Talán nem is járt erre.) Így várhatóan hamarosan tavasz lesz.

Szálinger Balázs pár napja Alsópáhokon bemutatta Zalai passió című vígposzának második kiadását. 23 éve kaptam tőle a Kolozsváron megjelent első kiadás egy példányát. (Mi földiek érezzük át igazán zsigereinkben az elszakítottság fájdalmát és a hazatalálás örömét.) Várjuk a keszthelyi járás után a többi település hazatérését! Hogy rohan az idő, lassan Balázs is középkorú költő lesz.

555 éve ezen a napon találta fel a mozgatható betűkkel való könyvnyomatást Gutenberg.

Február 4.

Fiam gondosan megtervezte, hogy mire a várva-várt baba megérkezik, szépen felújított lakás fogadja. A terv szép volt – csak a magyar iparosokkal nem számolt. Velük ellentétben az unokánk időben érkezett. Így a nagy zajjal járó munkák idejére a fiatalok hozzánk költöztek. Amik nekik kényelmetlenség, az nekünk nagy öröm: kedvünkre gyönyörködhetünk a már több mint egy hónapos unokánkban.

Február 5.

Bár a napot kutatómunkára szántam, felelősségteljesebb feladatot kaptam: a család kérésére L(enti)be kellett mennem mangalica szalonnáért. Odafelé átmentem Petrikeresztúron. Itt élt hajdan 10 évig Pálóczi Horváth Ádám, itt foglalta írásba híres népművészeti, népzenei művét, az Ötödfélszáz énekeket. S itt alakított női íróból Göcseji Helikon néven írócsoportot. Visszafelé Zalatárnokon keresztül jöttem, ahol első éveit élte Deák Ferenc, a haza bölcse. Elgondolkodtam: nemcsak természeti szépségei, de művelődéstörténeti értékei miatt is érdemes felkeresni ezt a csodálatos vidéket. (S mellesleg egy évre megvan az egészséges „mangalica zsír”.)

Február 6.

A hétvégi orkán erejű szél környékünkön is több fát kidöntött, utcánkban is több kéményt megrongált. De mindez semmi a Törökországot ért hatalmas földrengés pusztításához képest. Európa népeivel együtt sietünk segíteni a bajban. Mert tudjuk: sorsunk nálunk nagyobb hatalmak kezében van, de jellemünk a magunkéban. S a tett az első...

Február 7.

A hűség városában 3 napos kihelyezett ülést tart a kormány. Sok a megoldandó probléma. Az agrárkamara az ársapkák eltörlését sürgeti, az orvosi kamara pedig zúgódik az ágazatban kialakuló parancsuralmi változtatások ellen. (S akkor még nem is beszéltünk a kultúra sanyarú költségvetési helyzetéről – amely mint tudjuk: jó sorsban ékesség, balsorsban menedék.) A megoldást Arany János óta ismerjük: A világot / érkezet igazgatja: / S az erősebb ha mi csínyt tesz, / Összeül és helyben hagyja. Nagy izgalmat okozott, hogy Zalaegerszegen reggel hét iskolában bombariadó volt. Szerencsére vaklármának bizonyult.

Február 8.

89 éve ezen a napon halt meg Móra Ferenc. Utolsó levelét talán apámhoz írta. Előszót tervezett a Tavaszi hangok című kötetéhez. „Novellái egy gazdag fiatal lélek érésbe szökkenő kalásza” – írta róla. A levél apám álmaival együtt megsemmisült Keszthelyen, a családunkat ért bombázásban.

Február 9.

A török-szír földrengés áldozatainak száma már meghaladta a 16 ezret. 150 fős magyar csapat segít a túlélők felkutatásában. S önzetlen adakozók jóvoltából segélyszállítmányokat is indítunk. Ha égbe akarsz emelkedni, le kell szállnod, míg eléred a szenvedőt, és kezet nyújtasz a rászorulóknak.

A halál itthon is kérlelhetetlen. Feleségem holnap egy kollégája temetésén vesz részt. Én pedig ma régi (s új) kollégáimmal – nem kívánt találkozás! – egyik társunk gyermekének búcsúztatásán vettem részt. Borzalmas belegondolni abba, hogy a fiatal ember egyszemélyes volt az engem nemrég „nagyapává tett” fiammal.

Február 10.

Brecht 125. születésnapját színházi bemutatóval ünnepeltem. Sarkadi Imre félbemaradt drámája, a Kőműves Kelemen, már sok művészt megihletett. Én magam is „rendező asszisztenskedtem” fiatal egyetemistaként az Universitas Együttes emlékezetes előadása körül, a 70-es évek elején. Ezúttal Szörényi-Bródy rockopera feldolgozását láthattam kiváló zalaegerszegi művészek tolmácsolásában. Ma, a harmadik világháború fenyegetettségében különösen el kell gondolkodni azon: ér-e annyit bármilyen bűn, hogy emberhalál legyen az ár?

Február 11.

Az egész napot Petőfi és Zala megye „nemigazán” létező kapcsolata kutatásának kívántam szentelni. A sors – illetve a magyar iparosok kényelmes tempója – másként döntött. Fiam, menyem és unokám ismét nálunk nyert menedékjogot a hétvégére. Persze lehet, hogy másfél hónapos unokánk harcolta ki magának, hogy nagyszülei ölében tölthesse a napot? Mi ez utóbbira gondoltunk.

Február 12.

Ma kezdődik a házasság hete (február 12-19.). Sokan tréfálkoznak vele, mondván: az ember kellő tapasztalat híján megházasodik, kellő tűrőképesség híján elválik, majd kellő emlékezőképesség híján újból megházasodik. Vagy: minden férfi megkapja azt, amit érdemel: a többiek agglagények. Mikszáthtal érthetünk egyet, aki kétszer vette el ugyanazt a nőt: a szeretet még a halál után is kísért mindenütt, virágok illatában, arcunkhoz csapott, fölvert por alakjában, szél zúgásában, mindenütt beszél hozzánk az ő ékesszóló némaságával.

Február 13.

Zala megye sok kiváló képzőművészt ad a hazának. Így volt ez a múltban is (Kisfaludy Stróbl Zsigmond, Zala György stb.), s így van ez a jelenben is. Boldogsággal tölt el, hogy sorra értesülök kiváló alkotóink nemzetközi és hazai kiállításairól, okleveleiről. S ez nemcsak az idősebb generációra vonatkozik. Szentgróti Dávid most arat szép sikereket önálló budapesti tárlatával. Tudjuk, fényességet küldeni az emberi szív mélységébe, az a művész hivatása. Az igazi művészetben a kéz, a szív és az ész együtt alkot.

Február 14.

Szent Bálint a szerelmesek védőszentje. Sok helyen manapság (hála az üzletiesedő életnek, s a kommunikációnak) az amerikai eredetű Valentin napot ünneplik világszerte a fiatalok. Én, a több éve Amerikába „kitántorgott” mérnök unokaöcsmre, Bálindra gondolok. Vajon megköszöntik-e gyermekei Bálint napon, s magyarul teszik-e ezt? S e napon kell, hogy jusson egy főhajtás Papp Simonnak, a zalai kőolajbányászat megteremtőjének is.

Február 15.

Ma dönt a Pannon Tükör idei támogatásáról a helyi közgyűlés, s egyáltalán arról, hogy nehéz gazdasági helyzetükben jut-e pénz a kultúrára? Minden döntéshozó figyelmébe ajánlom Churchill szavait, aki a 2 világháború idején egy képviselői javaslatra, miszerint nullázzák le a kulturális költségvetést, a következőt válaszolta: „Rendben, de akkor miért is harcolunk?” S hozzátehetjük: szegények lehetünk, de ez nem ok arra, hogy műveletlenek, s ostobák maradjunk.

Február 16.

Jó hír, hogy a kormány leül a sok sebből vérző önkormányzatok képviselőivel és segítséget ígér az energiaválság okozta súlyos gondjai megoldásához. Fontos ez, mert hiába van az országnak a legokosabb, legjószándékúbb kormánya, ha nincsenek erős önkormányzatai, akkor az emberek hján lennének a szabadság érzetének. Persze Karinthy óta tudjuk azt is, hogy a kormányzat az a testület, ami mindig megtartja, amit ígér: ha pénz ígér, azt is megtartja – magának.

Február 17.

25 éve halt meg Wass Albert. „Percre se feledd, hogy testvéred minden magyar bárhol is éljen. Összetartozásban rejlik az erő” – hirdette. Zalaegerszegen 15 éve áll a szobra. Közösen állítottuk marosvásárhelyi barátainkkal. Személye „vörös posztó” volt a román hatóságoknál, így kalandos úton, mint „zalaegerszegi polgármester szobra” kelt át a határon. Általa írt mondat díszíti a testvérvárosi park székelykapuját is: „és maradok az úton, amíg csak élek, töretlen hittel ember és magyar”.

Február 18.

Jókai Mór születésnapja tiszteletére hat éve ezen a napon van a magyar széppróza napja. A szavaknak óriási hatalma van – az olyan ember, aki könyvet olvas, soha nincs egyedül. A szó röntgensugár is, ha helyesen használjuk, bármin áthatolhat. De tudnunk kell, hogy az irodalmat nemcsak az olvasók befolyásolják, hanem azok is, akik csak nagyritkán vagy sohasem olvasnak.

Petőfi bicentenáriumán illik megemlíteni, hogy ezen a napon kötött házasságot 1828-ban Nagykanizsán Szendrey Ignác Gálovits Annával, hogy aztán az év végén világra jöhessen Szendrey Júlia – immár Keszthelyen.

Február 19.

Tegnap miniszterelnöki évértékelő volt. Már hatalmas méreteket öltenek a médiákban az „évértékelések”. Az egyik oldal szolgálékúen csak dicsér, a másik mindenbe, az „élő fába is” beleköt. Arany János gondolatait ajánlom valamennyiük figyelmébe: „Mennyi szájhős, mennyi lárma! / S egyre súlyyodt a naszád, / Nem elég csak emlegetni: / Tudni is kell jól szeretni, / Tudni bölcsen a hazát.”

Február 20.

A mai nap a kutatásról és az írásról szól. Még mindig nem vettem tudomásul, hogy megöregedtem. A régi kollégák kedvéért felvállaltam két újságcikket, 2 előadást, két rádiós felolvasást, ráadásul még itt vannak a Pannon Tükör „egymondatai”. Úgy kell nekem! Lassítani kellene.

Borzalmas, hogy a törökországi földrengésnek már 46 ezer áldozata van.

Február 21.

Húshagyókedd a farsang csúcspontja. Az egész térségben nagy vigasság van. Örülök, hogy annak idején részem volt a hagyomány felélesztésében. Zalaegerszegen 23. alkalommal van ezen a napon farsangi felvonulás. Gyermekek, felnőttek, öregek öltöznek farsangi maskarákba – s vonulnak végig a város főutcáján. Ma több mint hétszázán tették ezt, összekötve jótékonyági fánkvásárlással.

A hagyomány szerint Cibere vajda és Konc király párviadalával zárult az esemény, amelyből Cibere vajda – s vele együtt a cibere leves és más böjti ételek kerültek ki győztesen, s kezdődött a 40 napos böjt.

Ezen a napon született Zalaegerszeg büszkesége, a világhírű csillagász, égi mechanikus, Izsák Imre, akiről törpebolgót (aszteroida) és a Holdon krátert neveztek el. Tragikusan rövid életet élt.

Február 22.

Eszembe jutott Márai szép írása, miszerint „megint elmúlt egy farsang, s az ablakon kocogtat a hamvazó szerda jeges uja, az öröm elillan és öregsünk”. Hiába süt hét-ágra a nap...

Február 23.

580 éve született Mátyás király – az igazságos. Néha ma is szükség lenne rá, de tudjuk: Rajtunk senki nem fog segíteni, és nem is segíthet más, mint mi magunk.

Február 24.

A népi mondóka szerint: Jégtörő Mátyás jeget olvaszt, hogyha talál; ha nem talál, akkor csinál. Most, az orosz-ukrán háború egy éves évfordulóján minden jószándékú ember azt várna Mátyástól, hogy olvassza fel az ellentéteket – s teremtsen nyugalmat tőlünk keletre. Nem egymás ellen háborúzzanak, hanem ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és rombolás szelleme ellen. A háborúban a katonák mindenütt veszítenek – nincsenek győztesek.

Február 25.

Kovács Béla törvénytelen elhurcolása évfordulóján emlékezünk a kommunista diktatúra áldozataira. Zalaegerszegen a Gulag emlékmű (1999) előtt és a hajdani ÁVH épületében jövünk össze, mi – főleg idősebbek – akiknek közvetlen tapasztalatai vannak erről. (Nemrég még itt volt velünk Wittner Mária is, aki egy ideig szobartársam volt a parlamenti irodaházban.) A fiataloknak Szolzsenyicin és Rózsás János könyvei nyújthatnak kellő eligazodást, s nemrég felavatott Mindszentyneum. Számomra azért is fontos ez a nap, mert akkor ismertem meg – 45 évvel ezelőtt –, egy emlékezetes „Göcseji krumpliprósza vacsora” alkalmával, feleségemet.

Február 26.

Petőfiről írok cikket. Öntörvényű zseni volt. Formabontó, lázadó, nonkonformista, polgárpukkasztó. Lobbanékony természete miatt jóbarátaival is pillanatok alatt képes volt összeveszni. Nem tűrt semmiféle kötöttséget, senkinek sem akart megfelelni. Betegségei ellenére óriási munkabírással rendelkezett. A hat év alatt kiadott 17 kötet, mintegy ezer vers szinte példátlan a magyar irodalomban. Mikszáth találóan jegyezte fel: „Nyarat évente csak egyet ad az Isten. Petőfit egyet ezer évre adott”.

Február 27.

Ismét elkezdí munkáját az Országgyűlés. Deák szavaival kívánok hasznos munkát utódaimnak: „Magyarországot nem uszító gondolatokkal nyugtalanítva, hanem köznapi, hasznos, jólétet gyarapító tettek sorával kell szeretni.” Gondoljanak arra,

hogy a politikus minden tettét megőrzi az archívum, s általa a történelem. Ne kelljen szégyenkezni leszármazottaink előtt!

Február 28.

Véget ért a február. Befejezésül álljon itt Széchenyi gondolata: Az ember élete két részből áll. Az elsőben reménylünk egy boldog jövőt, a másodikban bánkódunk elkövetett hibáink felett. E két időszak között alig marad egy percünk a csendes, boldog élvezetre.

Egymásra figyeléssel növelhetjük e percek számát!

Kertész Eszter

Sírkert

A sírok között macska jár,
fölöttük lázas sietséggel
gerle röpül – csőrében vékony ág.

Bokáig érő borostyánból
kék jácint bújik csokrosan
s valami apró sárga-fényes
– a lenti árnyhoz nincs közük.

A madárdalba gyermekhang vegyül.
A temetőben jár-kel az élet.
Jár-kel az Élő.
Itt nincs halál.

Folyóírás

Tomaji Attilának

A gyermek orrát, párnás tenyerét
az átlátszó és hideg síkra nyomja.
Bentről nézi kintiek életét,
de a magáét kellene, hogy kimondja.

Ujjai alatt az üveg vízzé olvad.
Kimondatlan szavaktól fuldokol.
Mint deszkaszálat, markolja a tollat.
Elé a víz füzetlapot sodor.

Hullámzó folyó írja a versbeszédet,
vagy szavad hozza létre örvényeit?
Bárhogyan is: szótól tisztul a lélek,
az ige testeddé forrasztja sebeid.

Leckék apámtól

Hallottalak magas szószekekről beszélni,
láttalak alacsony sámliin kuporogni,
amint hat pár cipőt tisztítasz, fényezel.

Fogtam a kezed, csuklómat szorítottad.
Kaptam belőle áldást, kenyeret.

Láttam soraidat szőlőben, veteményesben,
gyöngybetűs füzetekben, gépelt lapokon.

Isten sem tétlen – tőled tudom.

Molnár Krisztina Rita

Bűncselek

Jobb lesz rögtön az elején tisztázni, hogy nincs itt semmiféle nyelvi játék. A *bűncsel* nem önkényes nyelvi lelemény, a képző mókás lehasítása, az új szó megtalálása feletti céltalan örvendezés. A bűncsel, az bűncsel. Olyan cseles bűn, amelyiknek az elkövetője éppen elég ravasz ahhoz, hogy bűnét úgy kövesse el, ahogy a kötél-táncos a vékony drótkötélen egyensúlyoz. Az ártatlanság és a gonoszság vékony határán billeg, cselekedetének bűnössége ember számára szinte bizonyíthatatlan.

Most csak egy bűncsel-sorozatot mesélek el. Néhány éve vidéken töltöttem pár napot, majdnem egy hetet. Egy faluban, egy olyan megyében, amelyik rajta van a legszegényebb európai régiók térképén. Elhagyatott falu, pedig még mindig vannak munkahelyek. De a házak – az egyszerű, tornácos házak, a polgáribb, szecessziós házak – jó része lakatlan, elhagyatott. A kert növényei szép lassan visszahódítják a területeiket, a fák, a szőlőindák benőnek a kitört ablakon, áttörnek a bomló vályogon. Idegenek ritkán járnak erre. Mások is ritkán járnak erre. Ilonka hétszámra nem is találkozott senkivel. A férjét kivéve. Meg Verus nénit, a szomszédját. A férje szívbeteg, amikor ott jártam, kórházban volt éppen. Ami azért volt jó, mert nem tudta verni Ilonkát. Ilonkát, a kövérkés, ősz hajjú, epilepsziás asszonyt azért szokta verni, hogy ne kurválkodjon. Hogy biztosan ne. Senkivel. Se a postással, se mással, míg ő odajár a boltba, a patikába, időnként ügyet intézni a legközelebbi városba. Az több óra a busszal. Azalatt ki tudja, Ilonka mi mindent nem csinál. Így meg szépen eltesz-vesz a kertben, a konyhában. Így, hogy be van zárva. Mert azótától zárja, hogy az a cigányember megnyitotta a faluban a turkálót. Jaj, hogy az Ilonka milyen örömmel ment! Ott még az ő rokkantnyugdíja is elég volt erre-arra. Talált rögtön egy szép piros melegítőnadrágot, az van rajta most is. Persze, hogy felpróbálta. Ahogy azt a bordó, kötött szvettert is, amelyik olyan jól körbeéri a derekát. Ha megy estefelé bezárni a tyúkokat, azt kanyarítja magára. Zsebe is van, ami azért jó, mert Ilonkának gyakran kell megtörölnie a száját a sok nyáltól, kell neki állandóan a nagy textilzsebkendő, na, hát nem tehet róla, ha egyszer epileptikus. Azért kapja a rokkantnyugdíjat is.

– Nézze csak meg, Verus néni, mit akasztottam a kerítésre! – ezt kiabálta, amikor a tornácon ittam a kávé. Verus néni meg bent kavargatta a tyúkhúslevest ebédre. Így

ismerkedtünk meg. Megdöbbenő látvány volt. Öreg, kövér, fogatlan kislány. A hangja is kislányos, a mosolya is. A fogatlan mosolya. Azért nincs foga, mondta szűkszavúan magyarul képp Verus néni később, mert az ura kiverte. Hogy ne szájaljon. Na, ilyen emberek vannak. Nem lehet vele mit csinálni. Mivel az Ilonka epileptikus, könnyű azt mondani, hogy a rohamba verte ki magának a szerencsétlen. Hogy a kőnek esett. A sparheltnek. Mit tudom én. Verus néni kevés szóval és a tehetetlenség teljes belátásával beszélt Ilonkáról.

– Nem maradt ennek a szerencsétlennek senkije. Csak én – tette hozzá, és tejfölt tett az uborkasalátára. Mert aznap csirkepaprikást ettünk, ahhoz csinálta nekem. – De én is csak a kerítésen át találkozom vele. Amióta az ura zárja.

– Zárja?

– Hát. A turkáló óta. Akkor vette a fejibe, hogy az Ilonka megcsalja őt. Hogy kurválkodik. Mert felpróbálta a szvettet a turkálóban az előtt a cigánygyerek előtt. És hogy az a gyerek biztosan meglátta az Ilonka melltartóját. Az sem érdekelte, hogy az a gyerek az Ilonka fia lehetne. Attól az Ilonka még szerinte kurva, kiszámíthatatlan, bárkivel összeállhat. Na, azóta az Ilonka utcára nem teheti a lábát.

– De ez bűncselekmény! – kiáltottam fel. A hülye városi értelmiségi ahogy elképzeli. Verus néni legyintett.

– Nem lehet mit csinálni. Ki csinálna micsodát? Ugyan. Az ura, ha kell, orvoshoz elviszi, elkíséri, nincs nála gondosabb férj a faluban. Mindenki tudja. És hát tényleg le van százalékolva. Ha megkérdezné bárki, azt mondaná, Ilonka így van biztonságban. Hogy össze ne verje magát az úton. Árokba ne essen, patakba ne füljön.

– Na de nem elmebeteg! Az meg, hogy epilepsziás, nem ok rá, hogy bezárja! Hogy ne mehessen sétálni se, boltba se! – hözöngtem. Egészen feleslegesen.

– Ott a kert. Kimehet oda. Hozzám nem, de azért van a kerítésnek két oldala, hogy azon át beszélhessünk. Oda akasztjuk egymásnak a zacsókban, ha valamit adni akarunk. Amiből több termett. Ma Ilonka adta a patisszont, tegnap én adtam neki a zsenge kukoricát. Ugyan csak nyammogni tudja, mióta nincs neki elől foga, de nagyon szereti.

– És nem lehetne valahogy mégis? Kiszabadítani?

– Kiszabadítani? Ilonkát? Minek? Mit csinálna a szabadságával?

– Nem tudom. De hát mégiscsak. Egy ember. Nem élhet rabságban. Senkinek nincs joga, hogy bezárja. Hogy verje.

Verus néni nekilátott a mosogatásnak. Ha van joga, ha nincs, ez van, mondta, de már inkább a mosogatószivacsnak, mint nekem. Ezzel mi az ég egy világon nem tudunk mit csinálni.

Győri László

Két nagy óra

A bagoly szeme két nagy óra,
felhúzatlan áll.
A nagy szemekben a diófa
tört árnyéka jár.

A bagolyé időtlen óra.
Hol van az idő
belőle, mi a mutatója,
a perckergető?

Nem jár, és nem siet, nem késik,
időtlenül áll,
a messzi ősidőknél ősbibb
mértékekre jár.

Két ámuló szem: nincs múlása,
nincs jövője sem,
a táguló univerzumban
teng időtelen.

A terjedésben egyre bámul.
Milyen mereven
néz rám e megingathatatlan
két marcona szem!

Figyel, egyre kémlelődik, még
nem ütésre kész
az, ami benne van, a perc, a
gyilkos törvetés.

A matróna

Elfogyott megint a dió,
mint három éve. Ismét.
Pedig annyi jót ígért,
mint akkor. Milyen nagy csaló.

Csalni, csalódní mire jó?
Mint fülbevalók, a barkák
úgy lógtak le mind az agg ág
díszeiül. A fülbevaló

a matrónán fiatalít,
ezért aggatta őket
magára, ifjú nőnek
lássuk, aki még elvadít,

és mi el is hittük neki,
hogy most is még fiatal
vénséges gallyaival,
így akart nekünk tetszeni.

De aztán a hajnali fagy!
A fekete irigység
most leleplezte ismét.
Hiába, az vagy, aki vagy,

öreg asszonyág. Mít akarsz,
te koros, vén diófa,
te elaggott matróna,
lásd be, hogy ütött a kudarc,

meghült a véred, ne akarj
csecsemőt, örülj annak,
ha leveled kihajthat,
hogy levéllel áld meg a gally,

örülj, ha még árnyékot adsz,
valót valóra váltasz.
Ki vagy, mi vagy? A válasz:
a hatalmas, hogyha takarsz.

Kert

Szálldosnak, nyüzsögnek a rigók,
tépik, csipkedik a málnát.
A bokrok szinte maguktól kínálják,
szedd magad, és fald föl a bogyót.

Szedik is, zörren is egyre a bozót.
Nem sajnálom, ha ők nem sajnálják
nyáron a tolvajtól a málnát,
ősszel a mogyorót.

A szükségesnél a kert többet ont.
Bokrai közt egy kövér nő járkált,
joviólisan megrengett a hája.
Legyintett s ment, elhagyta az ábránd.
– Hadd vigyék, eggyel kevesebb a gond.

Megérett a kert, megérett a málna.
Nagy lelke, buborék, mintha égbe szállna,
s vinné bokrostul az egész kert rigót.

Tóth-Bartók Eszter

Összejövetel

Amióta az apja is meghalt, Dávid utál elmenni a családi összejövetelekre. Már előző nap azon szorong, hogy inget kéne felvennie, pedig egyébként eszébe sem jut, hogy az öltözékével foglalkozzon. De ha a bátyja írja neki este az utolsó üzenetet Sopronból, hogy mikor ér be a vonattal, mert érte megy kocsival, akkor egyből összeszorul a gyomra és előveszi a szekrényből az inget. Összesen három van neki. Az egyik az apjáé volt, elhozta otthonról. Azt utálja a legkevésbé, de még ha azt veszi fel, akkor is olyan érzése van, mintha egy nagyon kellemetlen csaj szorongatná a nyakát. Elég, ha csak ránéz az ingre, és vagy attól fordul fel a gyomra, hogy látja az utolsó képeket az apjáról, ahogy integet a karjaival, hogy *hagyjátok már a picsába*, miközben a mentősök a kanapé mellett küzdenek az újraélesztéssel, vagy azt, ahogy Anna, az utolsó barátnője ott áll mellette és bámulja magukat a tükörben, hogy aztán félmosollyal odavesse neki: *Szexi vagy ingben*.

Nem ingben megy – dönti el minden alkalommal, majd újra és újra megfogadja, hogy többet az életben nem agyal ennyit ilyen tök felesleges dolgokon. Végül aztán mindig úgy alakul, hogy agyal és ingben megy. Mire odaér a bátyjáiéhoz, már nem is érzi magát olyan rosszul benne. Kitti persze rögtön megjegyzéseket tesz rá. Mondja, hogy túl csinos a MÁV-nak, hogy így szinte már embernek néz ki, hogy nem is érti, miért nincs barátnője, és ha esetleg poénnak szánja, Dávid akkor sem érzi annak. Amint levette, azonnal venné is vissza a kabátját. A keze mozdul is, de még csak magában próbálta el párszor, milyen lenne egyszer az első kellemetlen megjegyzés után nem zavartan vigyorogni, hanem azt mondani, hogy *Tudjátok, mit? Én most hazamegyek*. Vagy már egyből a meghívásra azt írni, hogy *nem*. Hogy nem ér rá. Hogy nincs kedve. Hogy egyszerűen nem jön. Nem jön, és kész.

Huszonhatodikán zsúr. Jössz, ugye? – kapja az üzenetet különböző hónapokban, különböző dátumokkal, és azt válaszolja, hogy *jövök*, de közben mást sem érez, csak azt, hogy semmi kedve az egészhez. Pedig nem kéne feszengenie, a testvéréhez megy. Gyerekkorukban éjjelente az egyikük takarója alá zseblámpával bebújva olvasták a Batman-képregényeket, és olyanokon versenyeztek, minthogy ki tud több szotyit megbontani és megenni három perc alatt, vagy hogy az esti fürdésnél ki bírja tovább a víz alatt tartani a fejét a kádban.

Lassan és magától értetődően távolodtak el egymástól. Egyetemista korukban még mindketten ugyanakkor mentek haza. A talpukat a másik talpához nyomva aludtak a rövidebb oldaluknál egymáshoz tolt heverőkön. Aztán megbetegedett az anyjuk, és úgy döntöttek, hogy a gyerekszobából betegszoba lesz, a heverők pedig egymás mellé kerülnek, franciaágynak, úgy mégiscsak kényelmesebb. Akkor már csak úgy voltak otthon, hogy estefelé jöttek is el. Az anyjuk temetésének éjjelén az egymás mellé tolt heverőkön aludtak. Dávid álmában sípcsonton rúgta a bátyját. A rúgás rohadtul fájt a bátyjának, hetekre ott is maradt a folt a lábán, de sosem említette meg. Azután alig voltak egyszerre otthon. Az apjuk ment hozzájuk. Hol az egyiküket, hol a másikat látogatta meg. Mindketten albréletben laktak és egyformán felhúzták magukat, amikor az apjuk a kulcsostálban gyűjtött aprójukat nézegette és egyből azzal jött, hogy otthon itt meg itt vannak eldugva az értékeesebb órák, meg az aranyékszerek, a házat és a hegyet pedig maguk adják el a testvérével, ne húzza le őket semmilyen ingatlanos. *Hagyjuk ezt, jó?* – mondta neki Dávid is, meg a bátyja is, aztán egyszer csak ott álltak ketten a nagyszobában és azt kérdezték egymástól, hogy *Mit is mondott, ki az ingatlanos?*

Ahogy ott ül a skandináv stílusban berendezett kétszázötven négyzetméteren babakék vendégpapucsban, Dávid mindig azon gondolkodik, hogy vajon a testvére is olyan idegennek látja-e őt, mint ő a testvérét. Az is eszébe jut, hogy a bátyja még nem is látta a lakását, pedig végre egy bakelit-lejátszót is tudott venni, meg néhány ritka lemezt. A legjobban azokat szeretné megmutatni neki. De nem tudja, hogyan hívja meg magához, amikor egyébként csak születésnapokon, meg karácsonykor találkoznak. És akkor is mindig ő megy hozzájuk. És mindig olyan ajándékot vesz a gyerekeknek, amelyet Kitti mond. Van, hogy nem is csak a játék nevét, hanem a cikkszámot írja meg neki. Dávid szerint azért van az egész, mert egyszer az egyik gyereknek egy sokkal idősebbeknek való könyvet vitt. Azóta sosem visz könyvet ajándékba.

Amint megérkezés után belép az előszobából a nappaliba, már azon gondolkodik, melyik is az a vonat, amelyikkel a leghamarabb hazamehet. Olyankor látszik rajta, hogy agyal. Kitti szóvá is szokta tenni, megkérdezi tőle, hogy merre jár éppen, de Dávid csak mosolyog és nem válaszol semmit. Úgy érzi magát, mintha egy idegen ember álmába csöppent volna és hiába is próbálna kijutni belőle. Pedig nézegeti az ajtókat, az ablakokat, az összes lehetséges kijáratot, de tudja, hogy felesleges lenne megpróbálnia elindulni bármelyik felé, a lába sem mozdulna.

Ebéd közben a legrosszabb. Ahogy hallgatja a családi és a munkahelyi történeteket, meg a vékony hangú gyerekeket, elkezd távolodni az étkezőasztaltól. Néha van, hogy megszólal, máskor csak hangtalanul rág. Közben felidéz régi emlékeket. Attól van, hogy rosszabb. De van, hogy kicsit könnyebb lesz tőle az egész. Akkor már nem is egy álomban van, hanem otthon, a kisházában. Eszi a borsos tokányt, amit Kitti készített, de a szotyji ízét érzi, meg az izgalmat, ahogy a bátyja és ő egymással versenyeznek. Bizseregni kezd a talpa. Azóta tud így bizseregni, amióta kiskamaszként felfedezte, hogy ha úgy alszik el, hogy a bátyjával összeérintik a talpukat, félálomban azt érzi, mintha nem is két talp, nem is két ember lenne ott, hanem csak egy.

Balogh Ádám

Fóbia

Köcsög vak, szedd már a lábad, sietek! – ezt üvöltötte kocsijából egy fiatal srác. Gyere, ne is foglalkozz vele, mondta a férfi a vakvezető kutyának, aki határozottan, de láthatóan mérsékeltebb tempóban vezette át gazdáját a zebrán, mint ahogyan más kutyák húzzák gazdáikat, figyelt a férfi tempójára is, minden mozdulata a férfi mozdulata volt és minden, amit látott, az volt, amit a férfinak kellett látnia ahhoz, hogy eljusson A-ból B-be, és én arra gondoltam, hogy a besurranó tolvajok, mintha tőlem is elvették volna a látásomat, amikor bemásztak a hotelem erkélyén és ellopták a kamerámat, pedig csak az eszközt vitték el, amivel rögzítem, amit látok és ezt a vak embert látva indokolatlannak tűnt az a pánikroham, ami elkapott, amikor először a fényképezőgépem nélkül léptem ki az utcára, néztem, hogyan hömpölyög a tömeg, és szorongtam amiatt, hogy nem tudom kimetszeni ennek a tömegnek az általam kívánt szeleteit. Ugyanolyan keretben láttam a kompozíciókat, mint amikor nálam volt a gépem, ilyenkor mindig megnyugtatott, amikor a szemem elé emeltem a gépem keresőjét, belenéztem és pont azt láttam, amit a szememmel, és az is megnyugtatott, ahogyan kattán az exponológomb, ez a kattánás olyan volt, mintha pecséttel igazoltam volna a látottakat, és maga ez a kattánás olyan örömmel töltött el, mint buzgó hivatalnokot az ezredik papír lepecsételése, ami annak is bizonyítéka volt, hogy ez a feladat el van végezve, és ennek az elvégzésnek a tényét már senki nem veheti el, legfeljebb a bizonyítékát, ha ellopják a papírokat, mint az én fényképezőgépetem, rajta a képekkel, amelyek mind arról tanúskodnak, hogy nem csak képes vagyok látni, hanem tudok, mi több akarok is, ahogy ez a vak férfi is akar, de nem tud, és legszívesebben megkérdeztem volna, hogy ugyanazt érzi-e, amit én, tudni akartam, hogy van-e valamiféle hasonlóság a kettőnk érzéseiben az elvesztés kapcsán, de nem léptem oda, nem kérdeztem meg, inkább keretet formáztam az ujjaimból és úgy néztem bele ebbe a keretbe, mintha a keresőmben, és elmosolyodtam, hogy pont úgy látom ezt a férfit a kutyájával, mintha egy széles látószögű objektívvel nézném, és ekkor ez az ujjaimmal formált kereső volt az én vakvezető kutyám, aki segít látni, de mégsem tudja visszaadni azt a képességet, amit én eddig látásként aposztrofáltam, és újra elfogott a pánik, hogy mi van, ha ez örökre így marad, ezután mindig csak az ujjaim formázta keret fog segíteni a látásban, és akkor elfordítottam a keretet

a férfiról, rá egy halárusra, aki éppen lefejezett egy halat, és akkor megborzongtam, hogy mennyire kell vigyáznom az ujjaimra, nehogy történjen velük valami, és talán ugyanígy félhet a vak ember, hogy elveszíti a kutyáját.

Oláh András

kapaszkodás

már nem miattam és nem értem fájsz
nem én lopom ki az éjszakáidat
kiszolgáltatottságod a retusált
illúziókra vonatkozik
szomorú adósság vagy
monoton visszaszámolás
helyet csinálsz a lelkiismeretnek
de újra és újra „zárva”
feliratba ütközöl
egyre nyirkosabb a végtelen
szavak tócsái közt lavírozol
hogy hazavezesd a kilakoltatott
álmokat – emlékeidbe kapaszkodva
navigálsz holott mindig is háttal
ültél az életnek

özönvíz előtt

azon a héten Isten nem válogatott
bosszúsan kiborította a dézsát
féltem hogy most is negyven napig esik
s már Noénk sincs hogy bárkát faragjon
mert magától senki nem lát munkához
állami feladat oldja meg a kormány
különben pedig már a hajók sem biztonságosak
épp a napokban süllyedt el egy
naszád a Fekete-tengeren
hirtelen kelt ricsaj tereli a figyelmet

ázott angyalok futnak a fedett teraszra
félregombolt esőkabátjuk tócsát terem
a lépcső alatt meghúzóódó hajléktalanról
beszélnek akit a portás elzavart
mi meg a szövettani eredményre várunk
pedig a tudás most fölösleges
kint már rothad a természet bent pedig
csak egy kitikkadt szív dobog

Háriné Eszéki Mariann

Család- és vendéglátás-történet

A zalaegerszegi „Resti”¹

Az Eszéki házaspár. Ekham / Eszéki Kálmán és Böhm Karolin 1925 körül (Magántulajdonban)

Zalaegerszeg és a nyugat-zalai térség modernkori fejlődése az Ukk–Csáktornya vasútvonal megépítésével kezdődött. A vasútvonalat ünnepélyes keretek között 1891. szeptember 27-én (milyen érdekes, hiszen ez a nap ma a Turizmus Világnapja) Baross Gábor kereskedelmi miniszter, a „vasminiszter” jelenlétében adták át. A városba érkezőket akkor még a mainál jóval kisebb és kicsit északabbra fekvő állomásépület fogadta. Kovács Károlynak, a rendezett tanácsú várossá vált Zalaegerszeg első polgármesterének kezdeményezésére elkészült a Baross-liget is, benne egy

¹ A „Vendéglátás Zalaegerszegen a 18–20. században” című tudományos konferencián, Zalaegerszegen, 2022. szeptember 21-én elhangzott előadás szövegének kibővített, jegyzetekkel ellátott változata.

vendéglővel.² Sokáig a Baross-liget maradt a város egyetlen árnyas sétateré, mely a vasúton Zalaegerszegrre érkezők első benyomását is meghatározta.

A 20. század első évtizedeiben a város vezetősége folytatta a városimázs formálását: 1926-ban felépült a méreteiben is jelentős, „kora középkori architektúrát idéző”³ neoromán stílusú új pályaudvari épület, előtte kialakítottak egy kis parkot, és létrehozták a „Restit”.

A város vendéglátásában és a vasút révén ide érkező vendégek kiszolgálásában jelentős szerepet játszott a Restit hosszú ideig üzemeltető Ekhamp, azaz – magyarosítva – az Eszéki család.

Jómagam a zalaegerszegi Resti egykori tulajdonosának dédunokájaként először Szabó István „A napfény íze” című filmjének hatására kezdtem érdeklődni a saját vendéglátós családi örökségem iránt. Vissasírtam azt az időt, amikor nagyszüleimet és édesapámat, Eszéki Lászlót kikérdezhettem volna, de körülnéztem a házunkban, és rájöttem, hogy az itt felgyűlt dokumentumok is sokat tudnak mesélni. Nem véletlenül kerültek hozzám a régi fotók, nem véletlenül azonosítottam be a családtagokat, és készítettem fényképfalat, és nem véletlenül adott a kolléganőm a kezembe egy „Családom története” című naplót. A véletlenek véletlene, hogy kiderült: a szomszéd néni édesapja a családunk kocsisa, sofőrje volt. Kutatómunkám során találtam más lokálpatrióta interjúalanyokat is, akik szeretettel emlékeztek vissza a családunkra, és megosztották velem mindazt, amit sok-sok évvel ezelőtt láttak vagy hallottak.

Így bukkantam rá idősebb Panász Antalnak, a Resti főpincérének menyére, Balázs Évára, aki régi fényképeket és dokumentumokat adott át nekem. Adatközlőim közé tartozik Nagy László, nyugalmazott tanár, aki gyerekként többször is járt a pályaudvari étteremben. Egy kedves hölgy, Fekete Sándorné pedig maga keresett fel bennünket nagy örömmel a lakáséttermünkben egy sárga éthordóval, mert úgy érezte, ezzel egy kicsit ő is visszatérhet a múltba. Többen válaszoltak a közösségi oldalon feltett kérdéseimre, és beszélgettem a pályaudvaron dolgozókkal is, sőt egy vasúttörténészt, Nehéz Györgyöt is megkerestem.

Megpróbáltam helyére rakni a szétszórta képkockákat, összeilleszteni a kutatásom eredményeit, valamint a levéltári, múzeumi dokumentumokban és a korabeli újságokban fellelhető információkat. Szeretném kiemelni azt a családi összefogást is,

² Zalamegyei Ujság, 1941. szeptember 13. 2.

³ Kovács (Főszerk.) 1997, 194–195.

Fogadás a zalaegerszegi pályaudvaron. Jobbról a második Eszéki Kálmán, mellette kalappal Czobor Máttyás polgármester (Serényi Árpád felvétele, magántulajdonban)

ami munkám során megvalósult, ráadásul még a család egy általunk nem ismert ága is ránk talált a közösségi oldalon. Hozzá tartozóim is nagyon örülnek, hogy írásom révén nem csupán néhány kárpótlási jegy marad fenn a családi örökségből.

Felmenőim közül – mindkét ágon – sokan foglalkoztak konyhaművészettel, vendéglátással, illetve minőségi konyhai alapanyagok előállításával. Édesanyám nagyapja, idősebb Paller Gáspár neves szőlész volt a Balaton-felvidéken, a nagybátyja, dr. Paller Gáspár pedig ismert agrárszakemberként dolgozott, aki gabonanesemelésért miniszteri elismerést is kapott.

Az ő gyerekei szintén agrárvonalon tanultak tovább. Rám a legnagyobb hatással anyai nagymamám volt, dr. Takács Jánosné, született Paller Erzsébet, aki maga is főzőtanfolyamokat tartott.⁴ Tanítónőként szerezte meg Budapesten a szűkebb képesítést „Dorka néni” (Dr. Kollmanné, Lemhényi Dávid Andrea) híres főzőiskolájában. Erzszi nagymama saját kezűleg írt receptkönyvét a családban ma is használjuk.

Apai ágon még jellemzőbb a vendéglátáshoz való kötődés, így családjunk neve nemcsak a zalaegerszegi Restivel forrt össze. Kutatásom során kiderült, hogy a

⁴ Zalamegyei Ujság, 1939. január 25. 3.

korábban ismert családja igencsak hiányos. Több családtag is magyarosította idegen hangzású vezetéknevét, de különböző módon. Találkoztam Sarkadira⁵ magyarosított Ekhamppal is; ők a nevüket már a 19. század végén megváltoztatták. Az én felmenőim egy Jókai-regény idealizált grófjának a nevét választották, mivel hittek a család magyarságában.

Dédnagyapám és dédnagyanyám magyar földön születtek, és ha voltak is a családban németajkú leszármazottak, ők magyar szellemben nevelkedtek, és ennek megfelelően is éltek.

A szűkebb családban többen is tovább visszük a vendéglátós örökséget, a gasztronómiához való kötődést. Bátyám, Eszéki Zoltán a söriparban találta meg a helyét, nagyobbik fia, Gergő Svájcban dolgozik felszolgálóként. Az öcsém és a felesége agrárvégzettségük, önálló mezőgazdasági vállalkozást szeretnének létrehozni. Én a szállodaiiparban kezdtem a pályafutásomat, majd bekapcsolódtam a zalaegerszegi technikai képzésbe; a turisztika és vendéglátó ágazatokban tanítottam. Kisebbségi fiam, Hári Dániel felsőfokú végzettséggel is ragaszkodik a szakács szakma gyakorlásához, s épp a 2020-as pandémia időszakában indította el saját vállalkozását Zalaegerszegen. Mindannyian hiszünk a családi hagyomány megőrzésének erejében.

„Az Ekhampp család széles körökben ismert és igen derék vendéglős család.”⁶ Az idézett cikk arról számol be, hogy két fürdő vendéglőjét is az Ekhamppok vették át; az egyik a badacsonyi Hableány fogadó, a másik pedig Bikszádfürdő⁷ étterme.

Üknagyapám, Ekhampp József Kisunyomban, magyarlakta faluban, míg az ő apja az akkoriban szintén Vas vármegyéhez tartozó Nagyszentmihályon,⁸ a túlnyomórészt németek lakta településen született.

Később ükapám Zala megyébe került, a zalaszentiváni vasúti éttermet tulajdonolta, és a vármegyei törvényhatósági bizottságnak is tagja lett, míg Gyula nevű testvére Miskolcon, az Abbázia kávéházat vezette. Őt, vagyis Ekhampp Gyulát, 1900-ban a hazai főpincérkar legtekintélyesebb tagjaként emlegették.⁹

Dédapám, Ekhampp Kálmán 1878-ban Gyepüfüzesen,¹⁰ Felsőőr járásban, Vas

⁵ Budapesti Hírlap, 1898. szeptember 20.

⁶ Vendéglősök Lapja, 1907. június 5. 6.

⁷ Ma: Bixad, Erdély, Románia.

⁸ Ma: Grosspetersdorf, Burgenland, Ausztria.

⁹ Vendéglősök Lapja, 1900. február 5. 8.

¹⁰ Ma: Kohfidisch, Burgenland, Ausztria.

megyében jött világra. Ezt a ma már burgenlandi települést akkoriban is főleg németajkúak lakták. Édesanyja neve – Rehling Wilhelmina – is német származásáról árulkodik. A család az evangélikus vallást gyakorolta. (Édesapám már nem beszélt németül, de érdekes módon a családból ketten is tanultunk germanisztikát...)

Dédapámék nyolcan voltak testvérek, a fennmaradt dokumentumok szerint közülük hárman, József, Béla és Kálmán játszottak szerepet Zalaegerszeg vendéglátásában.

Ekhamp József Csácsbozsokon vezetett éttermet, mely kerthelyiséggel is rendelkezett, és minden évben a kertmegnyitóra frissen csapolt sörrrel várta a vendégeit.¹¹ Józsefék 1951-ben már biztosan nem dolgozhattak; spekulációval vádolták, sőt a „demokrácia és a dolgozó nép ellenségének” kiáltotta ki őket az akkori tanácselnök, mivel csácsi otthonukban újnak tűnő textilárukat, 20 liter zsírt és 10 liter likőrt „rejtegettek”. (Ezeket le is foglalták az akkori hatóságok.)¹²

Ekhamp Béla 1928-tól a Deák tér 7. szám alatt, a piactéren bérelt vendéglőt. Viszonylag korán, 1939-ben bekövetkezett halála után felesége, szül. Bödecs Ilona, özvegyi jogon vitte tovább a vendéglőt.¹³ Mária nevű leányuk kezdetben Varga Lajos vendéglős feleségeként folytatta a hagyományokat, majd saját maga is vendéglősmester-vizsgát tett, és 1948-ban átvette édesanyja üzletét.¹⁴ Ráadásul az államosítás előtt rövid ideig a későbbi nevén Zóna éttermet is vezette. Mária vendéglátós életpályájának nyomát a családra hagyott berendezési tárgyak, porcelánok őrzik. Ekhamp Béla Ilona nevű lánya 1934-ben kifőzdét nyitott a Batthyány utca 7. alatt.¹⁵

További Ekhamp-féle vendéglőt is emleget a sajtó a templom lábánál, a Kölcsey utcában.¹⁶ Ekhamp Béla „tájékozható fia”, Géza vezethette rövid ideig ezt az üzletet. Ő 1940-ben, 32 éves korában egy átmulatott éjszaka után agyonlőtte magát. A család nem tudta elfogadni az életmódját, ő pedig nem tudta elviselni a felesége és a szeretője közötti örklődést.¹⁷

¹¹ Zalai Magyar Élet, 1941. május 31. 7.

¹² Zala, 1951. november 17.

¹³ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-3838/1939.

¹⁴ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-7667/1948.

¹⁵ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-12023/1934.

¹⁶ Zalamegyei Ujság, 1932. december 1. 4.

¹⁷ Zalai Közlöny, 1940. január 9. 4.

A zalaegerszegi Resti kerthelyisége. Jobbról Eszéki Kálmán (Magántulajdonban)

Dédapám egyik sógorának munkakönyvében is felfedeztem ükapám aláírását. Kocsis Zsigmond borkereskedő 1910-től 1913-ig dolgozott ükapám keze alatt a zala-szentiváni vasúti étteremben. Ekkor ismerkedett meg dédapám testvérével, Ekhampt Karolinnal, későbbi feleségével. Közös életüket már Zalaegerszegen a Petőfi utcában folytatták, majd 1914-ben iparendélyt váltottak ki étel- és italkészítésre, valamint ezek értékesítésére, hogy a Baross-ligeti vendéglőt üzemeltethessék.¹⁸ 1940-ben Kocsis Zsigmond már a harmadosztályú vendéglőt irányította a pályaudvaron, és sógora példáját követve jótékonyági akciókban is szívesen részt vállalt.¹⁹

Dédapám, Ekhampt Kálmán tehát beleszületett a vendéglátós szakmába; már gyerekként segédkezett édesapja zalaszentiváni éttermében. „Gyűlés után a vasúti állomás mellett lévő Ekhampt-féle vendéglőben várta a gyűlés tagjait a – fehér asztal. A vendéglős ugyancsak kirukkolt ízletes ételleivel; 3 korona volt egy teríték, de Egerszegen ilyen 5 korona alatt nem szervíroznak..., kapott a vendéglős dicséretet eleget.”²⁰

¹⁸ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-757/1922.

¹⁹ Zalamegyei Ujság, 1940. február 21. 2.

²⁰ Zalamegye, 1910. október 23. 3.

Kálmán a középiskola elvégzése után világot látott, szakmát tanult, tapasztalatokat gyűjtött Berlinben és az 1900-as párizsi világkiállításon,²¹ amit egy gravírozott, értékes emléktárgy is bizonyít. Visszatérve Magyarországra egy ideig Badacsonyan a „Hableányt” bérelte. Az első világháború idején őrmesteri rangban szolgált Sopronban.²²

1922 júliusában édesapjától átvette és felújította a zalaszentiváni vasúti éttermet.²³

Ezt követően a Baross-ligeti vendéglőt virágoztatta fel, 1927-ben pedig megszerzte az új pályaudvari vendéglő tulajdonjogát. Közismertté és elismertté tehát Zalaegerszegen, a pályaudvari étterem tulajdonosaként, illetve a vendéglátós szakosztály elnökeként vált.

1931 áprilisában ő jelentette be az akkori polgármesternek a Zalaegerszegi Vendéglősök, Korcsmárosok és Kávésok Szakegyesületének újjászervezését, és az országos központba való bekapcsolódását. (Korábban, 1922-ben Varga István elnökletével alakult hasonló szakosztály a városban.) A legkevesebb 16 főből álló új egyesület a kereskedelemügyi miniszter pártfogásával létrejött Vendéglősök és Korcsmárosok Országos Egyesületének alapszabályához igazodott, érdekképviseleti lehetőséget kapott, kedvezményeket élvezett.²⁴

Dédnagyapám 1936-ban Eszékire magyarosította a nevét.²⁵ Egyetlen politikai pártnak sem volt tagja, és bár jó kapcsolatokat ápolt a helyi és országos vezetőkkel, csak a szakma érdekelte. Küzdött a helyi vendéglősökért, a közös érdekek érvényesítéséért. Korrektségét, elhivatottságát a szakma értékelte.

Az 1930-as évek elején a világgazdasági válság negatív hatását növelték az adók, a bortermelési válság és a helyi problémák. A vendéglátókat a többi iparág képviselői lenézték. Dédnagyapám kiállt a közéleti események vendéglőkben, akár kocsmákban való lebonyolítása mellett, hiszen a vendéglátóhelyek a politikai vezetők és a polgárok találkozási színterei voltak: „vajon a korcsma választ-e, vagy az iparos józanság?”²⁶

Fellépett a zugkimérések, zugkifőzések, adócsalók ellen.²⁷

²¹ Békássy 1930, 157.

²² HU-MNL-ZML-XVII.408.-10014-392/1945.

²³ Vendéglősök Lapja, 1922. július 5. 10.

²⁴ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-3493/1931.

²⁵ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-2812/1936.

²⁶ Zalamegyei Ujság, 1932. március 17. 2.

²⁷ Zalamegyei Ujság, 1931. november 22. 4.

Sok vendéglős üzlete bezárására kényszerült, hiába kérvényezték az adómoratóriumot.²⁸ Eszéki Kálmán küldöttséget vezetett a főispánhoz, a polgármesterhez és a pénzügyigazgatóhoz jogaik érvényesítése érdekében, hiszen ők, becsületes vendéglősök „a nagy adófizetők”.²⁹

Az ipartestület összetartása érdekében közös rendezvényeket, bálakat is tartottak az ipartestületi vendéglő helyiségében.³⁰ Dédnagyapám az 1934-es váci vendéglős kongresszuson is képviselte a szakmát. 1935-ben Zalaegerszegen szervezhette meg ugyanezt a rendezvényt a Czobor Mátyás polgármester városmegújító politikája részeként megvalósuló „Göcseji Hétnek”, a város legelső fesztiváljának keretében.³¹

Nagy terveket szőtt: a Baross-liget déli részén szállodát szeretett volna építeni, de mivel a terület mindig is a város tulajdonában állt, arra nem kapott engedélyt.³² Pedig Zalaegerszegnek nagy szüksége lett volna szálláshelyekre: „Zalaegerszeg még jó ideig úgy szerepel az ország közvéleménye előtt, mint szálloda nélküli hely, ahová idegen nem teheti be a lábát, mert nincs hely megpihenni, egy éjszakát eltölteni.”

Ez idő tájt Szép Ferenc, az Arany Bárány tulajdonosa is szeretne volna bérbe adni veszteséges szállodáját, s a bérleti tárgyalások során a város közvetítő szerepet töltött be.

„A megoldás természetesen a Bárány reaktiválásával lenne a legmegfelelőbb, de olyan feltételek mellett, hogy a Bárány jövője biztosítást nyerjen. Csak sajnálhatjuk, hogy Eszéki Kálmán visszalépett, mert az ő vezetése biztosította volna a szálloda jövőjét. Mintaszerű, irigylésre méltó üzem lett volna az ő kezében a Bárány.”³³

Miért is nem fogadhatta el dédapám az Arany Bárány szálloda bérleti jogát? Elsősorban azért, mert úgy gondolta, hogy a Bárány tulajdonjoga soha nem lehetett volna a családé. Másrészt pedig jó üzletemberként felmérte, hogy egy világválság után, egy háborúval fenyegető helyzetben a város történelmi múltú szállodájának üzemeltetése nagy valószínűséggel nem lett volna nyereséges. (Ebben az időben már bizottságot kellett létrehozni a cukor szétosztására a vendéglátóiparban érdekelt iparosok között, s ennek helyi elnökévé is Eszéki Kálmánt választották meg.³⁴)

²⁸ Vendéglősök Lapja, 1932. március 20. 4.

²⁹ Zalamegyei Ujság, 1933. október 29. 4.

³⁰ Zalamegyei Ujság, 1933. február 23. 3.

³¹ Zalamegyei Ujság, 1934. szeptember 15. 2.

³² Zalamegyei Ujság, 1942. május 2. 3.

³³ Zalamegyei Ujság, 1941. június 14. 2.

³⁴ Zalamegyei Ujság, 1940. június 11. 3.

A saját szálloda álmát azonban Eszéki Kálmán sohasem adta fel. A Kossuth Lajos és a Tüttössy utcában vásárolt meg végül három épületet,³⁵ melyek helyén megépülhetett volna a szállodája. Erre azonban a második világháború, majd az 1953-ban bekövetkezett halála miatt már nem kerülhetett sor.

Eszéki Kálmán törekvései a család és a város javát szolgálták. Sziklaszilárd jelleme, céltudatossága, szakmai tapasztalata és vállalkozó kedve mégis kevés lett volna a sikerhez.

Még Felsőőr járásban ismerte meg feleségét, Böhm Karolint, akivel tökéletesen kiegészítették egymást. Ha nem is említi őt a korabeli sajtó, kedvessége, emberismerete, kereskedelmi vénája nélkül a férje soha nem tudta volna megvalósítani önmagát.

Az Eszéki házaspár az államosítást követően is szenvedélyesen ragaszkodott a közösen létrehozott étteremhez, immár az Utasellátó Nemzeti Vállalat alkalmazottjaként.³⁶ Eszéki Kálmán üzletvezető maradt a haláláig, dédnagyanyám, Lina néni pedig mint konyha- és gazdasági vezető dolgozott egészen 1970-ig. A férje elhunytá után is mindent megtett azért, hogy a pályaudvari étterem a sok változás ellenére megőrizze a hely szellemét.

A „resti” francia eredetű szó, a nemzetközileg elterjedt étterem jelentésű „restaurant” szó becézett régies alakja, ami a magyar nyelvbe bekerülve rövidült, és az -i kicsinyítőképzővel egészült ki, hasonlóan a cigi, vagy a diri szavakhoz.³⁷ Kapcsolatba hozható a „restaurál” szóval is, hiszen a restiben a testi erőnlétünket állítjuk helyre.³⁸ A köznyelvben a pályaudvari vendéglők, vasúti éttermek megnevezéseként terjedt el.

Magyarországon Pest és Vác között építették ki az első vasútvonalat, s az első pályaudvar, a Pesti Indóház a Nyugati Pályaudvar elődje volt. 1868-ban államosították a vasutat, és létrejött a MÁV elődje, a Magyar Királyi Államvasutak.

A vasúti „vendégül látás” az egész utazásra kiterjedt: étkező- és büfékocsikat működtettek, illetve a vasúti pályaudvarokon az utasokat restik várták, ahol kényelmesen étkezhettek. A vasútállomásokon és a közelükben működtetett

³⁵ HU-MNL-ZML-V.1607.d.-6235; 6239; 6254/1950.

³⁶ HU-MNL-ZML-XXIII.634.-6265/1950.

³⁷ Benkő 1976, 394.

³⁸ Tótfalusi 1983, 262.

vendéglők virágzásnak indultak. Az első pályaudvari vendéglő 1846-ban nyitotta meg a kapuit a Sopron–Németújhelyi Vasúttársaság üzemeltetésében.

A tulajdonosok – legtöbbször a vasúttársaságok, idővel a MÁV – pályázatot írtak ki a vendéglők üzemeltetésére, de ritkábban az is előfordult, hogy a vendéglős meg is vásárolta a restit.

A korabeli szaklapokban meghirdetett pályázati elvárások messze túlmutattak a vendéglői iparendedélyen; vagyoni megbízhatóságot, komoly gyakorlatot kívántak meg. Az általában három évre szóló bérleti jogviszonyt minőségi munka esetén akár évtizedekre is meghosszabbították. A MÁV a bérleti díjakat a bruttó forgalom 5%-ában határozta meg.³⁹ A kívánt bevétel elmaradása vagy a vendéglős tisztességtelen magatartása esetén szerződészegésre hivatkozva a bérlőt eltanácsolták.

A vendéglőket 1902-től három osztályba sorolták; a nagyobb pályaudvarokon általában mind a három kategória megtalálható volt. Ekkor 116 pályaudvari vendéglőt tartottak nyilván az országban.⁴⁰ Budapesten mind a Nyugati, mind pedig a Keleti pályaudvaron – az építészeti adottságoknak megfelelően – csodaszámba menő éttermet üzemeltettek.

A második világháború idején a pályaudvarok nagy része célponttá vált. A megrongálódott vasútvonalakat 1946-ra sikerült helyreállítani. 1948 nyarán elkezdődött a restiket működtető vállalkozások államosítása, ami eleinte csak a 100 főnél többet foglalkoztató üzleteket érintette. A Keleti és a Nyugati pályaudvari éttermek állami tulajdonba kerültek, a többi magánkézben maradt. 1950-ben került sor a többi, mintegy 170 db – köztük a 121. számú zalaegerszegi⁴¹ – resti államosítására.

A pályaudvari éttermek többségében ott maradt a tulajdonos vagy a bérlő vezetőként, esetleg alkalmazottként.

1948. november 24-én megalakult az Utasellátó Nemzeti Vállalat, melynek profilja az államosítással gyorsan bővült: a „restaurációk” mellett üzemeltette az étkező- és hálókocsikat, az állomásokon dohányárut, virágot árusító pavilonokat működtetett, mindezek mellett pedig feladatul kapta az italértékesítés és a rendezvények árúval történő ellátásának megszervezését is. A hatvanas években a vállalat a vasutat, a légiközlekedést, a távolsági autóbusz-közlekedést, sőt a diákétkeztetést is ellátta. A

³⁹ Zalai Magyar Élet, 1943. július 12. 3.

⁴⁰ Harmati 2009, 27.

⁴¹ HU-MNL-ZML-XXIII.634.-6254/1950.

vendégszám emelkedésével párhuzamosan növekedett a forgalom és az alkalmazottak száma. „Az Utasellátónál dolgozni rangot, megbecsültséget jelentett.”⁴²

A 60-as évek közepén megjelentek a keletnémet (NDK), majd a dán étel- és itautomaták.

A növekedésnek köszönhetően 1967-től a cég a MÁV Utasellátó Üzemi Nagyvállalat nevet használta. A hangsúly áthelyeződött a mennyiségi ellátásra (nagyrendezvények, parlamenti fogadások, valutás boltok, saját termékek – a saját cukrászüzemben gyártott csokirolád, mazsolás, kávé csemege, párizsikrémes csemege, kókuszrúd és rumos golyó).

A rendszerváltás éveiben elkülönítették az álló- és mozgóellátást: az 1990-es évek közepétől a vonatokon a MÁV Utasellátó Rt., míg a pályaudvarokon a Resti Rt. (előtte Resti Kft.) tevékenykedett.

2020-tól a MÁV START Zrt.-n belül az Utasellátó önálló igazgatóságként felel a vendéglátásért.⁴³ A vendégeknek az 1990-es évekig fehér alapon egyszerű kék mintázatú, de minőségi (Zsolnay, Hollóházi porcelán) étkészlettel szolgáltak fel. Később a kék színt felváltotta a bordó. Az étlapokra is általában az egyszerű minta- és színvilág volt jellemző.⁴⁴ Reprezentatív célokra azonban készült Herendi Orange Apponyi virágmintás készlet – Utasellátó felirat nélkül is.

Régen az utazás elképzelhetetlen lett volna resti nélkül. Az utasok a vonatokra várakozva és az utazás fáradalmait enyhítendő ütötték el az időt a vasúti étteremben.

A resti 1945 előtt még igazi, elegáns étteremként működött, azért, hogy az utazó közönség jó érzéssel váljon meg a várostól, amin átutazik vagy amit elhagy. (Bárcsak ma is e régmúlt idők szellemét idézné a pályaudvarok épülete, a tisztaság és az utasellátás!)

Jókai Mór és Krúdy Gyula hőseinek is egyik kedvenc tartózkodási helye volt a resti. Ők előszeretettel használták írásaikban ezekre a vendéglátó egységekre a hosszabb, restauráció kifejezést is. Szindbád, a nagy utazó is hányszor megfordult a restikben! Sarokasztalok, érdekes találkozások, ráérős sörkortyolgatás, kávéillat, pincérek suhanó mozgása, cigarettafüst...

Krúdy elbeszéléseiből nemcsak a restik hangulatát, a kínálatát is megismerjük: „A

⁴² Harmati 2009, 45.

⁴³ MÁV Csoport: Utasellátó.

⁴⁴ Harmati 2009, 66–67.

vasúti állomás restaurációjába, az úgynevezett »restibe« mentünk, ahol a korán reggel induló vonatok miatt már hajnalban indul az élet, talpon van a szakácsné, hogy zónapörkölttel, gulyással és savanyú tüdővel szolgáljon a vendégeknek... Savanyú tüdő gombóccal, pecsenyészírral leöntve, fél citrom mellékelésével felszolgálva csak hajnali vendéglőben lehet jó, [...] meg voltak elégedve az urak a kispörkölttel is, hiszen vásár volt és a vasúti restaurációban nagyobb publikum fordult meg...” Seprőpálinkát és Lager-Biert ittak, melynek hordóját maguk a vendégek verték csapra.⁴⁵

A restik hagyományos szerepét idézik fel még a következő sorok is: „A határszéli vasútállomás a századelőt idézi... Emeletes épület, emeletén az állomásfőnöki rezidenciával. A földszinten a váróterem, arrébb a resti, előtte a peron, zöldre mázolt oszlopsor tartja föl a tetőt. Nyáron széket, asztalt helyeznek ide a pincérek, habos sört meg fröccsöt kínálnak az utasnak. Ha hidegre fordul, a restibe húzódik az utas, a sarokban dobkályha, ki lehet húzni egy félórát az asztal mellett.”⁴⁶

A későbbiekben aztán – Nehéz György megfogalmazása szerint – a resti egyfajta gyorsétterem-hálózáttá vált. Napjainkban pedig sokan az utcán loholva kapkodják be egyik fornettit a másik után. A vasútállomásokon ma többnyire olcsó büfék, automaták szolgálnak ki. Mekkora a kontraszt azokkal az időkkel, amikor még volt lehetőségünk az ebédet fehér abrosz mellett elkölteni – a vasútállomáson is!

A zalaegerszegi pályaudvari étterem a MÁV szombathelyi üzletvezetőségének területéhez tartozott⁴⁷ és tartozik ma is. 1925-ben az Ekchamp család már árulta a zalaszentiváni vendéglőt,⁴⁸ dédapám pedig a Baross-ligeti vendéglőt üzemeltette.

Érdekes véletlen, hogy a Zalai Közlönyben 1926 februárjában ünnagyapám, a zalaszentiváni vasúti vendéglős gyászjelentése alatt közvetlenül a zalaegerszegi pályaudvar átalakításáról, bővítéséről cikkeznek: „Zalaegerszeg vasúti állomásának a kibővítését, ami által az indóház a várostól valamivel messzebbre kerül, két héten belül megkezdik. A jelenlegi indóházból lakások lesznek. Az új felvételi épületben étterem lesz. A vasút mentén fogják felépíteni marharakodóval és cédulaházzal az új vásárteret is. A Baross-ligeti vendéglőt pedig szállodává alakítják át.”⁴⁹

⁴⁵ Krúdy 1933.

⁴⁶ Magyar Hírlap, 1987. január 22. 6.

⁴⁷ Teszéri – Halász – Sági 1938, 391.

⁴⁸ Zalai Közlöny, 1925. április 3. 3.

⁴⁹ Zalai Közlöny, 1926. február 2. 4.

A szállodává alakítás mellett szót, hogy a Resti megnyitását követően egy másik vasútközei étterem már veszteségesé vált volna. A Baross-ligeti vendéglő épületére végül a kórháznak lett szüksége. A tervek szerint neoromán stílusban 1927-re megépült új pályaudvar épülete az előtte kialakított Tisza István térrel, majd a Notre Dame-rend iskolaépületével, illetve a Baross-ligettel ekkor vált méltóvá a megyeszékhelyi ranghoz.

1928 tavaszán a Vendéglősök Lapja beszámolt a zalaegerszegi vasúti étterem új korszakának kezdetéről is: „Ekhamp Kálmán sok százmillió költséggel gyönyörűen átalakította és berendezte a zalaegerszegi vasúti éttermet. [...] A zalaegerszegi közönség kedves és családias találkozóhelye lett e szép vasúti étterem, amely új föllendülését kizárólag kiválóan képzett és világlátott tulajdonosának, Ekhamp Kálmán tudásának és vállalkozási képességének köszönheti.”⁵⁰ A Resti a megnyitásától egészen a 20. század derekáig az egyik legkedveltebb egerszegi vendéglátóhely maradt.

Az állomásépület emeletén lakásokat alakítottak ki. Nemcsak a vasutas családok, mindenekelőtt az állomásfőnök, hanem Eszéki Kálmán is ott élt feleségével és fiával. A felvételi épületben négy vendégszoba is létesült,⁵¹ sőt a pincéreknek is jutott ott szolgálati szoba. (Nem mindig tudtak hazamenni, hazautazni, hiszen sokszor reggel fejezték be a munkát, hogy még aznap újrakezdjék.) Ismert személyiségek érkezése esetén fentről voltak legjobban követhetőek az események; van olyan felvétel, ahol látszik, hogy a pincérek kint állnak a tetőn.

Az 1930-as, '40-es évek sajtójában jellemzőek az elismerő szavak: pl. „barátságos pályaudvari étterem”, „jóhírű konyha”, „pompás ebéd”, „jó borok”, „figyelmes kiszolgálás”, „keresett”, „tökéletes”, „előzékeny”, „jó hangulat”, „figyelmesség”, „meleg vendégszeretet”, „a megyeszékhely jó hírnevét erősítette”.⁵² Eszéki Kálmán gondosságát, precizitását, szakmai céltudatosságát szinte minden rendezvény leírásában hangsúlyozták.

Jó olvasni a karácsonyi és újévi jókívánságokat a megyei, de az országos Fogadó című szakmai lapban is,⁵³ érzékelní dédapám vérbeli vendéglátós vénáját. „Az egerszegiek szeretnek jól enni. A vasúti »resti« valamikor országos híré étterem

⁵⁰ Vendéglősök Lapja, 1928. március 20. 7.

⁵¹ Teszéri – Halász – Sági 1938, 391.

⁵² Zalamegyei Ujság, 1936. június 9. 2.

⁵³ Fogadó, 1932. január 1. 6.

volt. – Zalában különösen finom a rák. A zalai rákkrém leves tejszínnel, borral, sőt konyakkal és mindenféle fűszerekkel (kakukkfű, babérlevél stb.) készül” – olvasható nagymamám féltve őrzött holmijai között az „Egerszegi Képeslap” megsárgult oldalán.

A resti peronra nyíló nagyablakos vendégtére a váróterem bal oldalán kiépített kétszárnyú tölgyfa ajtón át volt megközelíthető. Természetesen a vasút szigorú előírásainak megfelelően a peronról is könnyen megtalálták az utasok. A hatalmas, osztott üveglakok a kertre és a peron szépen faragott faszerkezetére néztek. A tágas térben nem zsúfolódtak szorosan egymás mellé az asztalok. Az étterem télikertszerű megjelenését a nagy belmagasság is biztosította.

A falakat hosszanti mintás, elegáns textiltapéta borította a körbefutó fogasok szintjéig, azok felett már egyszínű, nyomott mintás tapéta következett. Engedélyek és festmények valamint egy hirdetés is (Gyarmati kávé) díszítették a falakat. Strapabíró kerámia padozat, lámpatestek a falakon és a mennyezeten, virágcsokok az asztalokon... Hivatalos rendezvények esetén az asztalokat U- vagy kör alakban rendezték el; az asztalsort közepén még bővíthették. A gazdasági világválság előtt a pengő még őrizte az értékét, így a berendezési tárgyak tömör fából készültek. Értékes porcelán és evőeszköz, alpakka tálcák biztosították a minőséget.

A konyha az épület északi oldalán helyezkedett el. Ebéidőben mindig hosszú sor kígyózott az ajtó előtt, a házias ízek és a nagy adagok vonzották a lakosságot.

A nagy „rakott” (épített) tűzhelyeket csak lassan szorították ki a kevesebb helyet igénylő korszerű készülékek. Vörösréz kannákból, serpenyőkből, fazekakból, „casserole”⁵⁴ sorokból állt a főzőedénykészlet. A tűzhelyek sütőterei is nagyok voltak: akár három malac is befért egy tepsibe! Négy-öt jól megtermett, erős asszony dolgozott Lina néni irányítása alatt.

Dédapámék jó kapcsolatot ápoltak a helyi vezetőkkel, mindenekelőtt a polgármesterekkel, valamint az állomásfőnökökkel, Gömbös Ferencsel, Erdélyi Gyulával és Szabó Ferencsel. Ekkoriban nemcsak az átutazók kedvenc vendéglátóhelye volt a Resti, hanem a helyi lakosságot is szolgálta. Zalaegerszeg megyeszékhely-státusza, tisztviselőváros jellege meghatározta a vendégkört. Volt, aki hintóval kereste fel vacsoraiddőben az éttermet, amely a városi, megyei vezetők törzshelyévé

⁵⁴ űzálló tálak; öntöttvas, agyag edények.

Lánykérés cigányzenészekkel a zalaegerszegi Zárda utcában. Középen Ádám Zsuzsanna és dr. Eszéki Jenő, mögöttük balra Eszéki Kálmánné, balra hátul Eszéki Kálmán 1940 (Magántulajdonban)

vált. A vasúti főtisztek Szombathelyről, sőt Kanizsáról is átjártak Zalaegerszegre étkezni.

A legtöbb egyesület, egyesület itt tartotta meg éves rendezvényeit, értekezleteit, díszétkezéseit. (A Karácsonyfa-egylet bálján készült tudósításból kiderül az is, hogy kik voltak az egykori szépségkirálynők.)⁵⁵

A különböző országos jelentőségű gyűlések, konferenciák, fogadások résztvevőit itt tartózkodásuk során legalább egyszer a Restiben vendégelték meg. Czobor Mátyás polgármester (1918–1936) is rendszeresen fogadta és búcsúztatta itt a városunkba érkezőket. Czobor különösen sokat tett a város fejlődése érdekében, és a vasút, a pályaudvar, a Baross-liget sorsát is a szíven viselte; nem véletlen, hogy a polgármesteri megbízás lejárta után 1938-ban a Baross Szövetség elnöke lett.⁵⁶

A főhercegek, hercegek és más főméltóságok a 19. században - azok akkori magas presztízse miatt - a vasúti éttermekben is étkeztek.⁵⁷ Egerszeg Restije is büszkén

⁵⁵ Zalamegyei Ujság, 1936. július 3. 3.

⁵⁶ Békássy 1930, 148–149.

⁵⁷ Nemzet, 1883. szeptember 24.

fogadta az ország arisztokratáit, hiszen Zala – erdei és vadállománya, vagyis vadászterületei miatt – kedvelt úti célja volt ennek a társadalmi csoportnak.

József főherceg egyik fő vadászterülete is a zalai Budnya-patak menti erdőség volt. Hazafelé vezető útján gyakran útba ejtette a híres Ekhamp-vendéglőt. 1933 szeptemberében így írt erről a Zalamegyei Ujság: „József főherceg egy hét óta a Zala megyei budnyai erdőben vadászott és több szép szarvast ejtett. A főherceg most befejezte a vadászatot, s átutazott Zalaegerszegen. Két óra tájban érkezett a pályaudvarra, és ott megebédelt az Ekhamp-étteremben, majd 3 óra 15 perckor indult tovább.”⁵⁸

1929 januárjában Bethlen István miniszterelnök vadászott József főherceg vadászterületén, és természetesen a pályaudvari étteremben vacsorázott,⁵⁹ de megfordult a vendéglőben Horthy Miklós kormányzó, illetve gróf Teleki Béla, Zala vármegye főispánja is.

„Délben a pályaudvari Eszéki-étteremben volt 120 terítékes díszebéd, amelyen vitéz Teleki Béla gróf a kormányzót köszöntötte fel. Rövid beszédet mondott József Ferenc főherceg és Czobor Mátyás. [...] A főherceg külön is gratulált Eszéki Kálmánnak.”⁶⁰

A dr. Józán Miklós (a csonkamagyarországi unitáriusok főpásztora, püspöki vikárius, felsőházi tag) tiszteletére rendezett díszebédet is a pályaudvari vendéglő bonyolította le.⁶¹ 1937-ben a Bázakerettye környéki olajkutatás sikerét szintén a zalaegerszegi vasúti étteremben ünnepelték meg.⁶² Mindemellett a hivatalos ügyeket a városban intéző vidékiek számára is a legegyszerűbb volt a vasúti étteremben elfogyasztani egy egytálételt.

A 120 fős étteremhez egy szintén 120 fős kerthelyiség is tartozott. Kerti mulatságok, gardenpartyk, fogadások követték egymást az 1930-as években. Általában a nyár beköszöntével nyitották meg a pályaudvartól északra elhelyezkedő kerthelyiséget.

A régi fotókon szépen kirajzolódik az árnyas, nagy fákkal körülvelt, és fiatal fákkal beültetett kert, melynek közepén finoman ívelt oszlopokon cserepes legyezőpálmák kölcsönöztek a helynek mediterrán jelleget, porcelán lámpaernyők terem-

⁵⁸ Zalamegyei Ujság, 1933. szeptember 23. 2.

⁵⁹ Magyar Távirati Iroda – Napi Hírek, 1929. január 26.

⁶⁰ Zalamegyei Ujság, 1938. szeptember 13. 2.

⁶¹ Zalamegyei Ujság, 1933. szeptember 5. 2.

⁶² Bányászati és Kohászati Lapok – Bányászat – Kőolaj és Földgáz, 2016. 5–6. sz. ¹⁵.

Id. Panács Antal és csapata a zalaegerszegi Resti vendégtérében. Jobbról a második id. Panács Antal (Magántulajdonban)

tettek romantikus hangulatot. „Ekhamp Kálmán gyönyörű kerthelyisége pazar világításban várta a vendégeket. A nagy érdeklődésre való tekintettel az asztalokat jó előre le kellett foglalni.”⁶³

1933 júniusában a szokásos megnyitóra így csábították a közönséget: „A kert a múlt év óta igen sokat szépült, és nemcsak kellemes szórakozóhely, hanem ritka látványosság is.”⁶⁴

„Az esti órákban szépszájú közönség szórakozott a kiváló ízléssel díszített kerthelyiségben, amely bármely városban az első helyet foglalná el” – írták a lapok a nyári kertmegnyitó alkalmából.⁶⁵ A kerthelyiség még az államosítás után is megvolt egy darabig az ötvenes években.

Apai nagyanyám, született Ádám Zsuzsanna is sokat emlegette a korabeli bálakat. A tűzoltóbál például országos viszonylatban is kiemelkedőnek számított. „A pompásan átalakított és feldíszített vasúti vendéglő nagy kertje méltó keretet szolgáltat a mulatságnak. [...] Szépségverseny, tombola és táncverseny tarkítja a szórakozást.”⁶⁶

Sokszor hajnalig húzta a cigány, hogy vasárnap délelőtt újból rázendíthessen, hiszen a kerthelyiségben nyaranta még délelőtt is szólt a zene, az ebédhez pedig hozzátartozott. Horváth Elemér, Sárközy Sándor és Mujiska Rudolf zenekara, valamint a leventezenekar vagy az 5. gyalogezred zenekara húzta a talpalávalót.⁶⁷

Ádám nagymamám kezét nagyapám a cigányzenekar segítségével kérte meg. Kivonult a banda bőgőstül, hegedüstül a Zárda utcai ház ablaka alá. Nagyapám, dr. Eszéki Jenő, aki jogászként végzett, és a novai állampénztár vezetője volt, ahogy a régi fotók is bizonyítják, szeretett mulatni, gyakran húzatta a nótáját a vendéglőben.

Dédapám nemcsak helyben fogyasztást biztosított. Folyamatosak voltak az elviteles rendelések, valamint kitelepülést is szívesen vállalt, különösen a városi, vármegyei rendezvényeken. Erre jó példa a vármegyeiházán 1938-ban tartott vitézi bál, amelyet a feleségével együtt megtisztelt a vitézi ranggal rendelkező Teleki Béla főispán is. „Szünetkor a főispáni termekben szolgálták fel Eszéki Kálmán kitűnő ételeit és italait.”⁶⁸

⁶³ Zalamegyei Ujság, 1933. július 18. 3.

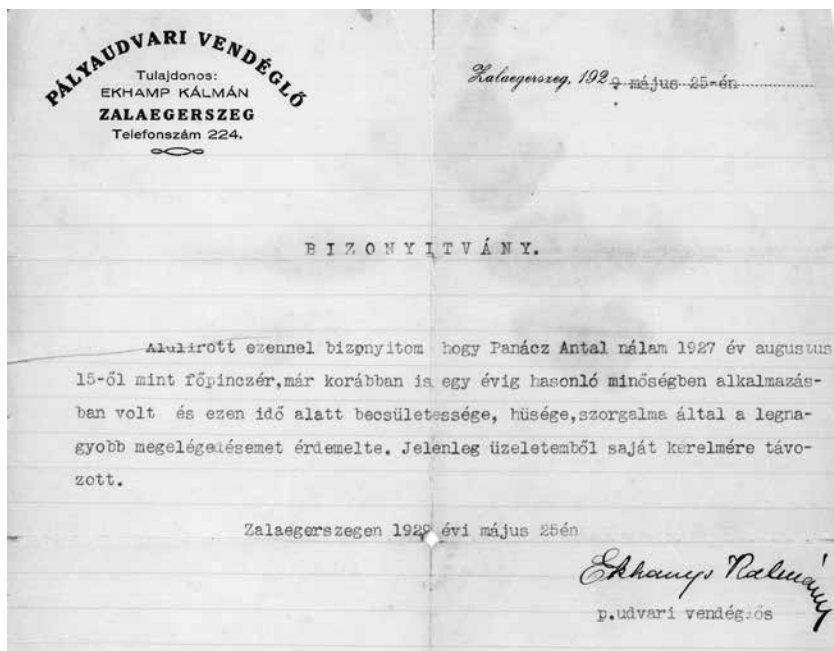
⁶⁴ Zalamegyei Ujság, 1933. június 1. 3.

⁶⁵ Zalamegyei Ujság 1932. június 21. 3.

⁶⁶ Zalamegyei Ujság, 1939. július 2. 4.

⁶⁷ Zalamegyei Ujság, 1933. június 7. 2.

⁶⁸ Zalamegyei Ujság, 1938. február 2. 3.

Referencialevél 1929-ből id. Panács Antal részére, Ekhamy Kálmán aláírásával (Magántulajdonban)

Dédnagyapám sokszor jótékonykodott már a háború előtt is. Szívesen osztott ételt, pénzadományokat; vendégül látott például hóakadályok miatt pórul járt utasokat. 1940-ben az árvízkárosultak javára szervezett estet szintén az Eszéki-féle vendéglőben tartották.⁶⁹

Alkalmazottjaitól nemcsak kiemelkedő szaktudást várt el, de pedáns viselkedést is. A vendéglős szakosztály elnökeként nemcsak követelt, hanem adott is. Becsülettel megfizette a jó munkaerőt, és kinevelte a jövő szakembereit, felkutatta a „jó házból származó” inasokat. A főpincér mellett mindig dolgozott minimum öt pincér és egy-két inas, hiszen a magas színvonal odafigyelést és sok munkát igényelt. Emiatt például a borfejtés és más ehhez hasonló munkálatok során napszámosokat is alkalmazott. Minden reggel büszkeség töltötte el, amikor belépett az éttermébe. Az értékesítő személyzetet a főpincér felsorakoztatta előtte,

⁶⁹ Zalamegyei Ujság, 1940. június 28. 3.

ő pedig ellenőrizte a megjelenést, ami csakis kifogástalan lehetett, majd átbeszéltek a napirendet, és indulhatott a napi program.

Főpincére, idősebb Panáczt Antal 1927. augusztus 15-étől kezdve pályája végéig (egy rövid kitéréssel) az éttermében dolgozott. Az eredeti végzettségét tekintve hentes főpincér a termelő részlegben is megmutatta szaktudását. Reggelente dédmamámmal, Lina nénivel közösen kimérték és felszeletelték, trancsírozták a húsokat. Lina néni ugyanis nem tárgított a konyhából sem, mindent ellenőrzés alatt tartott. Idősebb Panáczt Antal a fizetéséből hamarosan házat vásárolhatott a városban, és mindig nagy tisztelettel emlegette otthon az Eszéki családot. „Becsületessége, hűsége, szorgalma által a legnagyobb megelégedésemet érdemelte” – írta róla dédapám. Eszéki Kálmán dicsérő szavai nagy elismerésnek számítottak a szakmában. Panáczt Antal menyee, Balázs Éva büszkén őrizte meg az 1929-ben íródott referencialevelet Ekhampt Kálmán aláírásával.

Panáczt Antalt dédapám táviratban hívta vissza Zalaegerszegre 1936-ban, amikor értesült róla, hogy Panáczték tönkrementek – talán még a néhány évvel korábbi világgazdasági válság utóhatásának köszönhetően – egy budai kisvendéglő üzemeltetése során.

Egy átlagos resti egyszerű, tápláló és mindenekelőtt ízletes, házias ételeket kínált. Nehéz György szavait idézve: „A restiknek köszönhetjük a bécsi szelettel, vagdalttal készített szendvicseket is, hisz fontos volt a gyors étkezés. Nyári melegekben pedig itt is hódított a fröccs, amelyből rendes magyar kocsmában akár nyolc-tízféle is rendelkezésre állhatott.” Természetesen a második világháborúig a legtöbb resti ennél sokkal nagyobb kínálattal rendelkezett. Dédszüleim közösen állították össze az étterem étlapját. A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban őrzött és többször kiállított 1930-as étlap a hagyományos magyar specialitások mellett ételkülönlegességeket is tartalmazott:

pl.: Roquefort vaj, borjúmáj, mirigrózsa, libamáj, libasült, Adria szelettel kiegészített borjúpörkölt, sertéscsülök, sertésborda, natúr- és bécsi szelet, cigánypecsene a la carte.

Az italkínálattal is főleg a magyar hagyományokat erősítették: limonádét, málnaszörpöt, keserűvizet, balatoni borokat (Istvándy, badacsonyi és füredi borok) ajánlották a vendégeknek.

Áraik a következőképpen alakultak ebben az időszakban:

1. táblázat: Árak a Restiben (1930)⁷⁰

KÍNÁLAT	ÁR (PENGŐ)
Előételek	1,20 - 1,80
Főételek	1,70 - 2,20
Köreték	0,20
Saláták	0,30
Desszertek	0,50 - 0,70
Feketekávé	0,50
Alkoholmentes italok	0,40
Borok	1,40 - 2,40/l
Vizek	0,24 - 1,20
Sör (pohár)	0,40
Sör (korsó)	0,64

Összehasonlításként: 1929-ben Budapesten, a Dunapalotában 6 pengőért fogyaszthattunk volna el egy kiadós színházi vacsorát.⁷¹ A Vendéglősök és Kocsmárosok Országos Egyesülete az árak egy részét meghatározta. Eszéki Kálmán helyi szakosztályi elnökként - az országos egyesületet is az árak átgondolására készítette⁷² - kezdeményezte 1931-ben, hogy a zalaegerszegi vendéglátások a közönség örömeire szállíthassák le a sör árát. 1938-ban a MÁV-dolgozók fényképes igazolványuk felmutatásával az étlap áraiból 25%-os kedvezményt kaptak. A szolgálati helyen beosztottak részére 35%-os kedvezmény járt. A fogyasztott szeszes italok után természetesen nem járt árkedvezmény.⁷³ A MÁV-dolgozók kedvezményes áron étkezhetek később is, és mivel sokan dolgoztak a vasútnál, az ebből származó bevétel is jelentős volt.

1940-ben a Restiben, egy jótékonyági rendezvényen 2 pengő 20 fillérért válthattak ebédjegyet a vendégek, nyilvánvalóan nagyon kedvezményesen, a kerti

⁷⁰ Forrás: Vasúti vendéglő Zalaegerszeg esti étlapja alapján, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (saját szerkesztés).

⁷¹ Petőfi Népe, 1974. szeptember 26.

⁷² Zalamegyei Ujság, 1931. április 5. 8.

⁷³ Teszéri – Halász – Sági 1938, 404.

ünnepekre való belépés pedig 50 fillérbe került.⁷⁴ A Zalaegerszegi Vendéglősök és Korcsmárosok Szakosztálya, hivatkozva a 15.358/1939. rendeletre, meghatározta a főbb ételcsoportok árait.⁷⁵

2. táblázat: Maximalizált árak (1939)⁷⁶

ÉTELCSOPORTOK	ÁR (PENGŐ)
Kís menü	1,10 – 1,40
Nagy menü	1,50 – 1,80
Előételek	1 – 1,60
Levesek	0,20 – 0,36
Sültek	1,20 – 2
Halak	0,80 – 1,60
Főzelékek feltéttel	0,70 – 0,90
Köreték	0,20 – 0,60
Saláták	0,20 – 1
Tészták	0,40 – 0,60
Befőttek	0,80 – 1,20
Sajtok	0,30 – 0,80
Hideg felvágott	0,40 – 1,50
Feketekávé	0,70
Tea rummal vagy citrommal	0,60

A kereslet és a beszerzési árak változásával gyengült a kínálat, emelkedtek az árak. A háborús készülődés és a termelési nehézségek is hozzájárultak az áremelkedéshez. 1940-ben a rossz bortermés miatt emelni kellett a bor árát (a legsilányabb bor sem lehetett olcsóbb 1,60 pengő/liternél), ezért a borfogyasztás mintegy a hatodára esett vissza.⁷⁷

A zalaegerszegi pályaudvari vendéglőről kevés negatívumot találtam a fennma-

⁷⁴ Zalamegyei Ujság, 1940. június 14. 3.

⁷⁵ Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum.

⁷⁶ Forrás: Szakosztályi árképzés (Zala vármegye tekintetes alispáni hivatalának címzett levele alapján), Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (saját szerkesztés).

radt dokumentumokban, de előfordultak olyan események, amelyek megbolygatták a jól összeszokott csapat munkáját: 1942-ben például Nagy János, 19 éves napszámos munkaidőben beosont a pincérek szobájába, és elcsent egy bőröndöt, melyben 66 pengő volt elrejtve.⁷⁸

Dédnagyapám átélte a két világháborút, a Tanácsköztársaság időszakát, a Rákosi-korszak éveit. Nem tett különbséget vendég és vendég között, legyen az zsidó, kommunista, fasiszta, német vagy orosz.

Az 1940-es években a rendet általános érvényű, minden vendéglátóipari egységre kiterjedő zárórarendelettel igyekeztek biztosítani: a vendéglőket és kocsmákat 23 órakor be kellett zárni. A rendelet hatálya alól felmentett vasúti éttermekben azonban előfordult, hogy az éjszakai órákban ittas vendégek zavarták meg az utazóközönség nyugalma.⁷⁹

A második világháború idején és az azt követő években a vendéglátásban is áruhiány alakult ki, így egyszerűbb, de tápláló ételek kerültek az étlapra. A városban állomásozó külföldi katonákat is ki kellett szolgálni. Az Eszéki-étteremben karácsonyestet tarthattak a német katonák is. 1944-ben több mint 100 katona és tisztt állított közösen karácsonyfát – terembérlési díj nélkül.⁸⁰ Ugyanakkor dédapám több más vendéglátóssal – többek közt a Piac-téri vendéglőt működtető sógornőjével, Ekhamp Bélánéval – együtt segítette a hajléktalanná vált lakosoknak; a légítámadások idején pedig ételt osztottak.⁸¹

A háborúban a zalaegerszegi vasútállomást is bombatalálat érte, hiszen a fegyver- és lőszerutánpótlást biztosító vagonok folyamatosan célpontot jelentettek.

Az 1945. március 28. éjjelén végrehajtott, a szovjetek másnapi bejövetelét megelőző légítámadásban az állomásépület súlyos károkat szenvedett. Az északi fal leomlott, a konyha, de a vendégtér is megsérült, a törmelék maga alá temette a porcelánt, az evőeszközöket: a múltat magát is. Dédnagyapám nyilatkozatából kiderül, hogy mindent elvesztettek: „az üzleti berendezés szinte teljesen megsemmisült a légítámadás folytán.”⁸² Előfordult, hogy csorba edényekben tálaltak, lepattogzott zománcedényekben főztek.

⁷⁷ Zalamegyei Ujság, 1940. október 9. 2.

⁷⁸ Zalamegyei Ujság, 1942. április 22. 4.

⁷⁹ Uj-Somogy, 1943. november 4. 5.

⁸⁰ Zalai Összetartás, 1944. december 27. 2.

⁸¹ Magyar Zalai Élet, 1944. április 26. 4.

⁸² HU-MNL-ZML-XVII.408.-10014-392/1945.

(A keszthelyi Balatoni Múzeum bevagonírozott értékeivel itt álló vonatot is találat érte. A megsérült vagonok alól a szemtanúk állítása szerint a környék lakói, diákjai szedték össze a még használható műtárgyakat. A múzeumigazgató aztán próbálta összegyűjteni a „kincseket” – kevés sikerrel.⁸³ Vajon a Resti épen maradt berendezési tárgyai is így tűntek el?)

A háború utáni elszegényedéssel, valamint az államosítással egy új korszak vette kezdetét a Resti életében is. Hol voltak már a régi bálók, rendezvények? Hová tűnt a városi „intelligencia”, az igényes vendégkör? A világháború és a politikai változások következtében törvényszerű volt a törés valamennyi resti életében. A nyersanyag- és áruhiány, a minőségi romlás jellemezte a pályaudvari éttermek sorsát. Zalaegerszegen a pályaudvar környéke is megváltozott: a Zrínyi utat kiszélesítették, buszállomás létesült a vasútállomás előtt, a Baross-ligetből jókora részt kanyarítottak el a Kosztolányi utca meghosszabbítása érdekében, 1955-ben felállították a Felszabadulási-emlékművet.

Nagy László elmondása szerint dédnagymamám a sok megpróbáltatás és dédapám 1953-as halála ellenére tartotta a „frontot”, el nem mozdult volna a konyhából a tálalások során. „Fogalom volt az Eszéki-konyha!” – hangsúlyozta. A vasutas családok számára nagy segítség volt az egyszerű, meleg ebéd korrekt áron. Nagy László kisfiúként ételhordást vállalt dr. Jancsó Benedek kórházigazgató számára. 1950 körül 6 Ft-ot fizettek neki ezért havonta. Dédanyám porciózta a doktornak a húst; töltött dagadót rakott ki élvezettel. A kisfiúnak összefutott a nyál a szájában. Dédanyám ezt látva, lecsipentett egy kis darabot, és megkínálta vele az ételhordó gyereket. Az idős férfi még mindig emlékszik Lina néni kezének puhaságára, ősz hajára, szívet melengető kedvességére, mégis határozott egyéniségére. Mindig ott állt a konyhában, amikor szükség volt rá, és le nem vette a szemét a pénztárgépről sem.

Az 1950-es évek végén lassú fejlődés volt megfigyelhető. Az utazók száma megduplázódott,⁸⁴ javult az áruellátás, megfelelő választék alakult ki hideg és meleg ételekből egyaránt. Minőségi borok viszont csak ritkán voltak kaphatók. A kávé elszámolása a pincérek feladatkörébe került, ellenőrizhetetlenné téve annak minőségét. 1957-ben az Utasellátó büféiben egy zsömle 40 fillérbe, egy szendvics 1 Ft 80 fillérbe, a felvágott 4 Ft 10 fillérbe, a vagdalt 3,50-be, a pohár sör 1,80-ba, a „nagy

⁸³ HU-MNL-ZML-V.1607.c.-5860/1945.

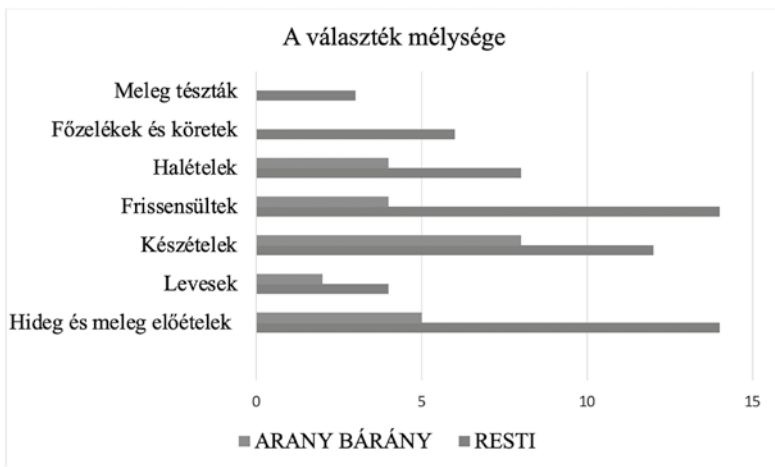
⁸⁴ Kisalföld, 1958. augusztus 12. 1.

málna” 1,40-be került. Sajnos, sok helyen bezárták az Utasellató büféket, az éttermi árak pedig magasnak bizonyultak a munkások, az egyszerű emberek számára.⁸⁵

A Kereskedelmi Felügyelet ellenőrzése alatt az Utasellató Vállalat színvonala javult: „Az éttermek rendezettebbek, tisztábbak, sokkal udvariasabban szolgálják ki a vendégeket.”⁸⁶ 1958-ban két és fél millió, míg 1962-ben további egymillió forintot költöttek a vasúti éttermek és pályaudvari büfék korszerűsítésére.⁸⁷ 1962 nyaratól nagy tömegeket vitt a MÁV a Balatonra, Zalaegerszegről is indított Keszthelyre gyors- és személyvonatot. A MÁV Utasellató pedig gondoskodott a Balatonon nyaraló diákok étkeztetéséről is.⁸⁸ Korszerű berendezés, udvarias kiszolgálás, elfogadható árak - ezeknek a kritériumoknak kellett megfelelni a szocializmus ezen időszakában. Háromféle leves, nyolcféle főétel, három-négyféle köret és desszert választékát tartalmazta általában az étlap. Finom rétesek, remegő kocsonya, túrós tészta...

Zalaegerszegen az Arany Bárány és a MÁV Utasellató pályaudvari üzeme volt a két legreprezentatívabb vendéglátóipari egység. Étlapjukat tekintve mégis a Resti vezetett a nagyobb választékának köszönhetően:

Tóth Tibor, a Resti konyhavezető szakácsa, a régi jó szakemberek egyike, a szakásos receptúrák mellett 60-70 db saját receptet is beforgatott a kínálatba, változa-

1. ábra:
Versenytársak, 1963
Forrás: Zalai Hírlap, 1963. augusztus 15. 5. alapján (saját szerkesztés)

⁸⁵ Zalai Hírlap, 1957. október 20. 6.

⁸⁶ Esti Hírlap, 1958. április 8. 43.

⁸⁷ Népszabadság, 1958. november 2. 4.

⁸⁸ Népszava, 1962. június 30. 1.

tossá téve a Resti ételeinek sorát. Ugyanabból a húsból többféle étel készült. Ennek köszönhetően 1960-tól megkétszereződött a saját készítésű ételek fogyasztása az étteremben.

A Resti „panaszkönyve” szerint: „Pincérei udvariasak, gyorsan dolgoznak, jól ellátják munkájukat.”

Megjelenésük még mindig kifogástalan volt: fehér pincérkabát, fekete nadrág, fekete cipő, tiszta hangedli.⁸⁹ Az éttermi rész befogadóképessége ugyan harmadára csökkent a világháború előtti évekhez képest, de a régebbi 22 órás zárást kitolták 23,30-ra. Hétköznap is pörgött a hely, este fél tizenegykor még tele volt, az összes fehérabroszos asztalt elfoglalták, 35–40 fő fogyasztott egyszerre. (A gyárakban több műszakban dolgozók este 10-kor indultak hazafelé, rendszerint vonattal vagy buszszal, az „olajosok”, a ruhagyáriak és más üzemek dolgozói a várakozást fehér asztal mellett tolhatták.) Ebben a napszakban persze főleg az italra volt kereslet, fröccs, sör, málna került a vendégek asztalára.

A hétfő volt akkoriban a legerősebb nap – nyilatkozta az egyik pincér, Zsáli József. A vendégtérben évekig Wurlitzer biztosította a jó hangulatot. A fiatalok szerették a tánczenét, az idősebbek ellenezték. Úgy érezték, miatta a Resti átjáróházzá vált. A hosszabbított nyitva- tartás csak néha szült kellemetlen tivornyákat, de ittás vendég mindenhol akadt...

A zalaegerszegi Resti II., a söntése III. osztályú minősítéssel rendelkezett. A pincérnek azonban mégis figyelniük kellett a vendégkörre, a színvonalra. Az Utasellátó éttermeiben ugyan nem volt ritka a munkásruhás vendég, de mindenkit nem engedtek be. Császár Ferenc üzletvezető még dédapám keze alatt kezdte a szakmát 1941-ben. Irányított, ellenőrzött, szerette a szakmáját, a „Fizetek, főúr!” mondatot. Tudta, hogy az üzlet sikere neki is köszönhető. Fájjalta a váróterembe kihelyezett söntést, hiszen a féldecizés nem tartozik a minőségi vendéglátásba, de a helyhiány mindent felülírt. (A MÁV-nál kérvényezték is a söntés bizstróvá való átalakítását.) Császár Ferenc javasolta egy helyi vendéglátó-ipari technikum elindítását is.⁹⁰

Ekkoriban még önellátásra törekedtek; nyáron fagylalt növelte a választékot, saját cukrászatot hoztak létre. A Resti maradéktalanul megőrizte jó konyhájának hírnevét, hiszen az ott folyó munkát a közel 80 éves konyhavezető, „Eszéki néni”

⁸⁹ Zalai Hírlap, 1963. augusztus 15. 5.

⁹⁰ Zalai Hírlap, 1962. december 4. 1.

ellenőrizte. Tóth Tibor szakács az irányítása alatt igyekezett a törzsvendégek – és Lina dédanyám – kedvére tenni.

Reggeli-ebéd-vacsora, meleg étkezés egész nap: a Resti legfontosabb vonzerejét ekkor még meg tudták őrizni. 1962-ben vasárnaponként még 14 órákor is folyt az ebédeltetés. Halk beszélgetés, evőeszközök összekoccanásának finom zöreje, tovasuhanó pincérek, vendégek, átutazók, „a jó konyhára sokat adó törzsvendégek, éhes sportolók” jellemezték ezt a miliőt.⁹¹ Bár a zalaegerszegi Resti még évekig próbálta tartani a kívánt színvonalat, de a vasúti közönség megváltozásán nem tudott dédanyám sem segíteni.

Az 1960-as években a MÁV Utasellátó egységesítette a menük árait. Az osztálykiránduláson résztvevő diákok és tanárok a legtöbb pályaudvari étteremben, Zalaegerszegen is 4–5 Ft-ért kaphattak reggelit (péksütemény tejtermékkel, esetleg vajjal és jammel), 10 Ft-ért pedig egytálételes és desszertes ebédet vagy vacsorát (bográcsgulyás, paprikáskrumpli, főzelék feltéttel, rakott burgonya, borsos tokány, sertésrizottó, marhapörkölt rizsfelfújttal, kelt tészttákkal). Igény esetén plusz 2 Ft-ért levest is lehetett enni.⁹²

1964-ben már Ritter László volt a MÁV Utasellátó Üzemi Vállalat zalaegerszegi éttermének üzletvezetője, aki a „Kiváló dolgozó”, és a „Kiváló üzem” címre is pályázott. Célja a színvonalas munka megőrzése, az alkalmazottak továbbképzése, a 40–50 meleg ételt tartalmazó étlap választékának megtartása. Dédmama irányítása alatt „a közkedvelt Resti elsősorban gondosan összeállított, valóban választékos étlapjának s a felszolgált ételek kiváló elkészítésének köszönhető a hírnevét. Az étterem eredményeire a vállalat emberei is felfigyeltek”.⁹³

1964-ben megnyílt a város első önkiszolgáló étterme, és kezdett felzárkózni választékát tekintve a Bárány étterme is; megerősödtek a Resti versenytársai. Mayer Miklós szerint azonban a Restit később is gyakran felkeresték a város lakói. Először is, mert ők nyitottak legelőször Zalaegerszegen, reggel 6 órákor, valamint jó volt a konyhájuk. „Többször fiatal felnőttként ebédeltünk is. Jó pincérek voltak, akikre csak halványan emlékszem, Salamon úr, Zsáli úr, Kovács Jenő.” Szakály István, egerszegi lokálpatrióta a szülei kedvenc szórakozóhelyeként emlékszik vissza a Restire. Vadast csak a Restiben ettek.

⁹¹ Zalai Hírlap, 1962. február 24. 5.

⁹² Művelődésügyi Közlöny, 1963. 159. A MÁV Utasellátó Ü. V. tájékoztatója.

⁹³ Zalai Hírlap, 1964. július 3. 5.

A hatvanas években már születtek a restik minőségi romlására utaló viccek:

„Egy hang a pályaudvari vendéglőben:

– Ez a hús olyan kemény, hogy már tíz perce rágom, és nem tudom lenyelni.

– Csak rágja nyugodtan! – feleli a pincér. Nem kell sietnie, az Ön vonata 20 perccel később.”⁹⁴

A hetvenes években azonban már valóban a legtöbb pályaudvari étterem leszálló ágban volt: füstös, bor- és pálinkagőzös helyiségek, olcsó sör, ittas vendégek, se tisztaság, se választék, estefelé már étel sem volt.⁹⁵ Ezért országos szinten 33 millió forintot költöttek a restik átalakítására, gépesítésére, a söntések bisztrókká alakítására és automatákra.

1971-ben felújították a zalaegerszegi pályaudvar éttermét is, és ennek egy ideig meg is mutatkozott az eredménye. Az idősebb zalaegerszegiek közül ma is sokan szívesen gondolnak vissza a piros székes, fehér abroszos 35–40 fős étteremre. A pincérek megjelenése még ezekben az években is előírászerű volt, s a modoruk is kifogástalan.

Természetesen megjelentek az Utasellátó saját márkái, sztaniolpapírba csomagolt csokoládék, bizonyos sütemények, amit Zalaegerszegen is a saját cukrászüzem készített el.

Horváth Ildikó 1978–79-ben középiskolásként fordult meg az egerszegi Restiben többször is. Az akkor szokásos négyszemélyes asztalokat szépen megterítették. „Szerintem olyan 16–20 asztal volt egyesével. A váróból és a peronról is be lehetett menni, nagy kétszárnyú díszes tölgyfa ajtók voltak. És olyan forgalma volt – igaz, hogy a vasútnak is. Nagyon sajnálom, hogy így lerobbant.”

Papp Tibor forgalmista elmondása szerint a régi Resti vendéglő két részből állt: éttermi rész a la carte felszolgálással a külső vendégkörnek várótermi főbejárattal, illetve üzemi étkezde a vasutasoknak a konyha részben, az északi oldalon. A MÁV még ekkor is kedvezményes étkezési jegyekkel támogatta dolgozóit.

A városlakók is szerettek ott diákként időzni, olcsón enni. Nagyon finom volt például a sörkifli. A váróteremben elhelyezett automatákat is megkedvelték a diákok: a csoki, szendvics, sajtos roló, üdítők és kávé könnyen elérhetővé vált. Jó buli volt a pályaudvar épületében összeverődni, barátkozni.

⁹⁴ Zalai Hírlap, 1965. április 2. 6.

⁹⁵ Magyar Nemzet, 1974. július 25. 7.

Rudas Miklós a diákkorára emlékezett vissza: a zsebpenze szalonnás rántottára volt elegendő; az akkor 10 Ft alatt lehetett. A többi étel 20–30 Ft-ot kóstált tányéronként. A III. osztály reggel öt órakor nyitott, hiszen a gyári műszak 6-kor kezdődött. Két kiszolgálónő tartotta a frontot. A cigarettafüstöt vágni lehetett. A tömény volt a legkedveltebb, fogyott a pálinka (főleg a cseresznye), a rum, a konyak. Átlagos napokon 10–10 liter, fizetésnapokon ennél sokkal több.⁹⁶ A 80-as években már minden kapható volt, még buszjegy is. Az ok nem kétséges: a várakozás, a sorban állás vásárlásra ösztönzi a fogyasztót.⁹⁷

A resti a 90-es években vált negatív fogalommal Magyarországon. Az utasok száma 1990-től zuhant, a menetjegyek ára folyamatosan nőtt, az állomások egész területe elhanyagolttá vált. Jött a privatizáció. A vendéglátásban egyre nagyobb lett a konkurencia. Zalaegerszegen büfé, talponálló, egy 19 m²-es trafik/bazár és egy 54 m²-es cukrász termelőüzem jelentette a kínálati palettát a vasútállomás területén.⁹⁸ A zalaegerszegi pályaudvari étterem 1993-ban a bisztróval együtt bezárt.

A Resti Kft. a bezárást leginkább a zalaegerszegi Resti étterem és bisztró vezetőinek hozzáállásával, teljesítményével indokolta, a régi bérlő pályázatát visszautasította, újat pedig nem talált. Kevesen preferálták a felvázolt láncéttermi megoldást.⁹⁹ Pedig az akkori állomásfőnök, Choma Attila szerint igény lett volna a Resti üzemeltetésére: csak a vasúti dolgozók közül naponta legalább 70-en szerettek volna ott meleg ételt fogyasztani. Hiánypótlásként a pályaudvar maga állított fel automatákat, amiket azonban a Resti Rt. eltávolított, hiszen nem az ő bevételeiket növelték.

Nem sokkal később az újságos pavilon/ajándéktárgy-kioszk is lehúzta a redőnyt. Kényszerűen a Resti Rt. üzemeltetésében kinyitott egy bisztró az állomáson és egy újságos bódé is az északi oldalon. A jegyablak mellett egy használsruha áruda kapott helyet. A volt vendéglátós szárny azonban kongott az ürességtől.¹⁰⁰

„Ha csak rövid időt kellett várni, akkor is beugrottunk. Most meg semmi – egy üdítőt sem lehet venni, csak a trafikban kint a peronon” – írta egy interjúalany a nyolcvanas évek végéről.

⁹⁶ Zalai Hírlap, 1977. április 24. 9.

⁹⁷ Népszava, 1983. február 26.

⁹⁸ Zalai Hírlap, 1995. szeptember 12. 12.

⁹⁹ Zalai Hírlap, 1993. május 20. 7.

¹⁰⁰ Zalai Hírlap, 1995. szeptember 20. 4.

Az 1971-ben felújított zalaegerszegi Resti vendégtere (Bauer Sándor felvétele, 1972, FORTEPAN)

A MÁV szorgalmazta az újrainvitást: „Zalaegerszeg vasúti csomópont, ahol az igényeknek megfelelő ellátást kell biztosítani.”¹⁰¹ Az akkori vezérigazgató, Kukely Márton már a Resti Rt. felelősségét hangsúlyozta: kevés felújítási beruházás, a kisebb vasútállomások elhanyagolása, a nagyobbak túlzott fejlesztése, stb.

A 21. század elején a Resti Rt. már szinte csak vagyongazdálkodóként működött. 1995-ben a zalaegerszegi termelőüzemre és a trafikra is bérlőt kerestek, hosszú távra. A trafik bérlési díját minimum 1.300.000 + ÁFA (1.625.000) forintban állapították meg, és erre licitálni kellett.¹⁰² Ezt kitermelhetetlennek minősítették a régi vendéglátóság is.¹⁰³ Új szolgáltatásokkal próbálkoztak: Zalaegerszegen először disco (Club Peron), majd konditerem, valamint trafik-bazár várta a vendégeket.¹⁰⁴ A Resti Rt. még évekig próbálkozott a III. osztályú egység üzemeltetésével Resti presszó néven. Hosszú keresgélés után találtak rá bérlőre, de csak az italfogyasztás nőtt. Sokan ezt az „italboltot” is hiányolják. (A megfáradt utas vagy vasutas finom kocsonyát is tudott ott

¹⁰¹ Zalai Hírlap, 1995. október 5. 8.

¹⁰² Zalai Hírlap, 1995. szeptember 14. 8.

¹⁰³ Zalai Hírlap, 1995. szeptember 20. 4.

¹⁰⁴ Népszabadság, 1999. szeptember 28. 8.

venni.) Sajnos a hangoskodás, a rendszeres balhék következményeként ez az utolsó Resti is bezárt 2019 körül. Az utazókat egy büfé is kiszolgálta közvetlenül a vágányok előtt. Jelenleg (2022-ben) Relay bolt üzemel az állomás épületén belül, lehet venni újságot, könyvet, italokat, csokoládét... A kínálat automatafüggővé vált (csokoládé és italok), a választék romlott.

Mit tudhatunk a vasúti vendéglátás jövőjéről? A NIF (Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.) tájékoztatása szerint a felvételi épület földszintje és emelete teljeskörű funkcionális átalakításban és műszaki korszerűsítésben részesül. A felvételi épület északi szárnyában, a korábbi diszkó területén vendéglátó-kereskedelmi egység kialakítását tervezik. A város lakóival együtt csak remélni tudom, hogy Zalaegerszeg pályaudvarának felújításával a resti is visszaszerzi korábbi fontos szerepét a vendéglátásban. Ma már a régi restik újjászületésére pozitív példák is vannak, igény biztosan mutatkozna rá Zalaegerszegen is.

Csak szeretettel, szakértelemmel kell a feladat megoldásához hozzáfogni... Amennyiben pedig a pályaudvar előtti egykori park helyreállítására is sor kerül majd, az érkezők rögtön konstatálhatják, hogy a város valóban megfelel az egykori Göcseji Hét szlogenjének: „Gondunkat, bajunkat akasszuk a szegre, gyerünk a virágos Zalaegerszegre!”

Rövidítések

Levéltári források

HU MNL ZML = Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára

V.1607.c. = Zalaegerszeg város polgármesterének iratai. Közigazgatási iratok

V.1607.d. = Zalaegerszeg város polgármesterének iratai. Kiemelt tárgyi csomók

XVII.408. = Zalaegerszegi I. számú Igazoló Bizottság iratai

XXIII.634. = Zalaegerszegi Városi Tanács V. B. Szakigazgatási iratok

Felhasznált szakirodalom

- Benkő 1976 = A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára III. Szerk. Benkő Loránd.
Bp., 1976.
- Békássy 1930 = Békássy Jenő: Zala vármegye feltámadása Trianon után (Zalai fejek).
Bp., 1930.
- Harmati 2009 = Harmati Gábor: Utasellátó 60. Bp., 2009.
- Kovács (Főszerk.) 1997 = Magyar vasúttörténet 1915–1944-ig. 5. kötet. Főszerk.
Kovács László. Bp., 1997.
- Krúdy 1933 = Krúdy Gyula: A vén számár születésnapja. 1933.https://mek.oszk.hu/06100/06117/html/krudy_boldogulto018.html (Hozzáférés: 2022. augusztus 14.)
- MÁV Csoport: Utasellátó=A MÁV-START vendéglátó szervezete. <https://www.mav-csoport.hu/mav-start/nemzetkozi-utazas/utasellato> (Hozzáférés: 2022. augusztus 22.)
- Teszéri – Halász – Sági 1938 = Teszéri György – Halász Jenő – Sági Ernő Miklós:
Magyar Vasúti és Közlekedési Sematizmus. Bp., 1938.
- Tótfalusi 1983 = Tótfalusi István: Szokatlan szavak szótára. Bp., 1983.

Bence Lajos

A pannon táj és lélek képi krónikása

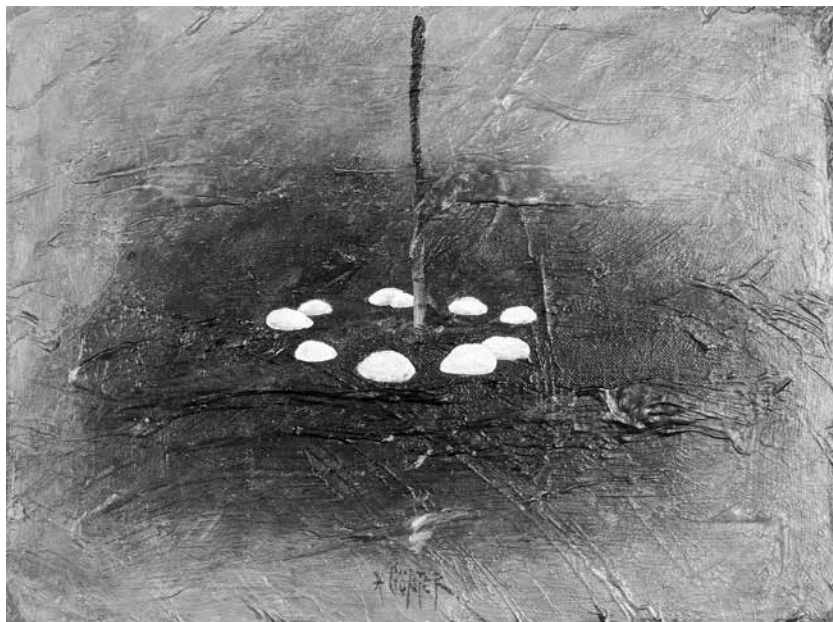

Göntér Endre, a muravidéki magyar festőművész a szülőföld és a felnevelő táj emberformáló viszonyát kutatja évtizedek óta. S e sokak szerint törékeny viszony, melyre Janus Pannonius és késői muravidéki kortársa, Vljaj Lajos költő is figyelmeztet, korántsem problémamentes; sőt, egyszerűen komplex kérdéseket vet fel. A gyors reagálás minden újdonságra pedig csak tovább bonyolítja a kérdést. Az ecsetkezelés és a színek felhordásának módja pedig magát a művészt is olyan utakra vezetheti, amely a lélek belső tájainak kivetülését eredményezve magát a művészt is meglepheti. Interpretáció kérdése, hogy mi van a vásznon, s mi marad meg tartós üzenetnek, s igaz-e vagy hamis a végső fejlemény, az el-elhangzó értékítélet.

Göntér Endre 1949-ben Dobronak községben látta meg a napvilágot, majd a maribori Pedagógiai Főiskolán szerzett rajztanári diplomát Maks Kavčič és Ludvik Pandur osztályában. Rajztanári tevékenységét a muraszombati iskolákban hamar befejezve a Vestnik című regionális hetilapnál vállalt állást. Tördelőszerkesztőként, karikaturistaként majd a lap arculatának megalkotójaként tevékenykedett.

A munka (a mai elektronikus-digitális-korrektciót is beleértve, s a lapnak a

maribori nyomdában történő nyomása) miatt szabadidejének nagy részét nem a műtermében, hanem a munkahelyén töltötte. Ezért festői pályájának alakulása nem volt zökkenőmentes. Olyannyira nem, hogy a 80-as évek elején induló művész első önálló kiállítása – az új pop-art és a műanyagvilág-kultusz kialakulása elleni állásfoglalása is – a sematizmus és önisméltés jegyeit hordozza magán. De már itt, a kezdeteknél is jelen van a környezeti ártalmak és a környezetszennyezés valamint a

természet leigázása elleni felszólalás. Művészbarátaival és természeti aktivistákkal együtt tiltakozott a Mura folyó vízlépcsős átalakítása, a folyó vízének erőművekkel történő kihasználása ellen.

Ez a sorozat - a művirágok és más, elferdült „esztétikák” elleni harc óriásira növesztett fauna- és flóravilágával, rút és „mű” színeivel - a természet- és környezetvédelem fontosságára hívja fel a figyelmet. Másik festmény-együttesén (mintegy összességésképpen) az Őselemek

(Föld, Tűz, Víz, Levegő) kép-csoportján a 2020-2022 közötti alkotói időszakának számok által is jelzett „krízistermékeit” – mintegy ütköztetésként – néhány örökzöld témával, tavirózsákkal és más vízinövényekkel cezúraszerűen választja el korábbi munkáitól.

Göntér számára fontos, és ugyancsak tovább építhető érdeklődési terület a később több ciklus témáját is megszabó őshaza-kutatás, a pannon őshazába való hazatalálás kérdéskörét öleli fel. A művész identitáskereső-kutatói szen-

vedélye ezekben a korai művekben a tatár- és török-dúlás időszakában eltűnt muravidéki toponímiák [helynevek] (pl. Dovecher-Dewecser, stb.) köréből kinövő mítoszeremtés körét érinti. Milan Vincetic költővel való termékeny együttműködése folytán „letűnt világok, elpusztult muravidéki települések népét gyászolja.”

Több képén, rajzán az örök visszatérőt, a gólyát festi meg, figyelmeztetve azokra az ökológiai problémákra, amelyek e madarat száműzték a vidékről.

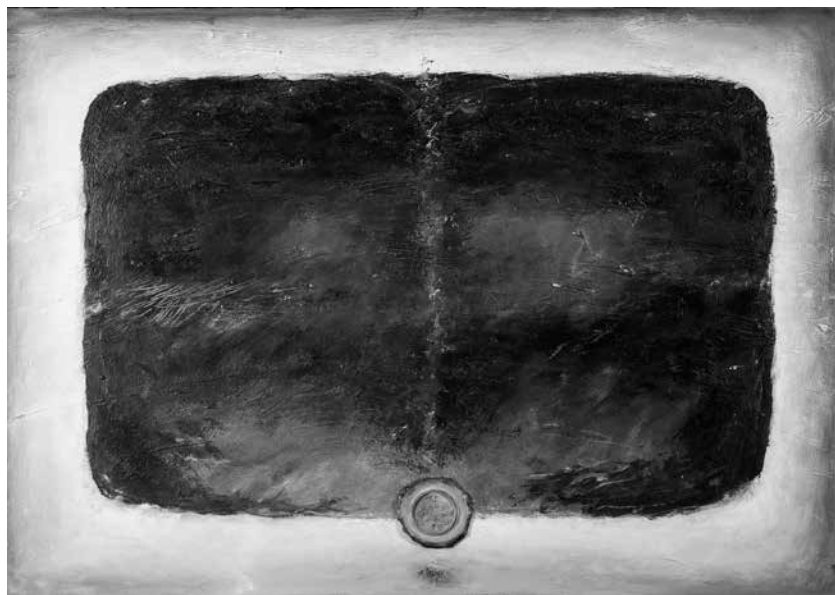
A gólyák-sorozat – mintegy az örök visszatérés szimbóluma – a fönt már említett természetféltes és a természet

rendjébe való durva beavatkozás elleni tiltakozás.

E sorozattal a művész az állatvilág életterének a leszűkítését célzó villanyáram fejlesztésre felállított gátrendszerek elleni tiltakozási mozgalomban is szerepet vállal.

Ez irányú törekvéseiket a későbbi, óshaza-keresési és mitológiai, a magyarság ősi hitvilága köré csoportosuló táltos-sámán hitvilág egyre bővülő körinek kutatásával Kárpát-medenceivé tágítja, mintegy közös ihletforrásnak tekintve azt.

„Ázsia – Európa, vándorlás – letelepedés, sámánizmus – kereszténység, hit

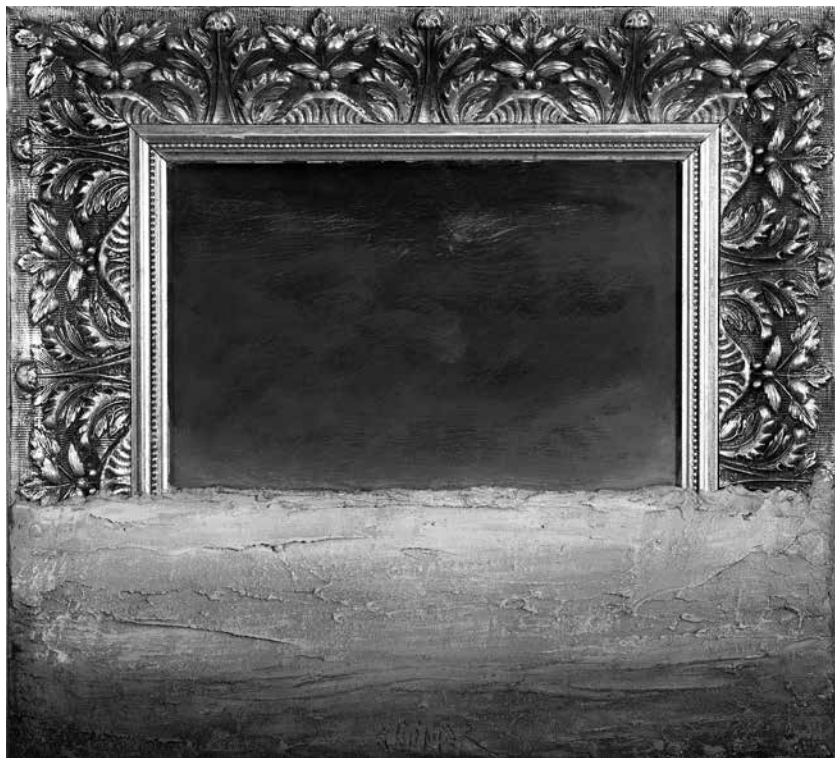

– hitetlenség. Művein egy archeológus érdeklődésével váltogatja a különböző idősíkokat, vallja, hogy a múlt és a jelen szoros összefüggésben áll egymással.”
– fogalmazott Göntér festészetéről Kostyál László művészettörténész.

A környezetvédelmet és a magyarság életterét veszélyeztető, a természeti értékek és erőforrások területén beállt negatív hatások ellen a képek nyelvén folytatott küzdelem a sorozatos klímakatasztrófák világában új értelmezést

nyer. Utoljára pl. a 2016-os devecseri iszapkatasztrófának naprakész lereagálásával lépett fel Göntér Endre a környezetszennyezés és a gondatlanság miatti katasztrófák ellen.

Ami mégis reménykeltő volt a kezdetekben, és ma is az, hogy a 75. életévébe lépő, s a helyi nagy hagyományokkal rendelkező galéria magyar művészenek jelen kiállítására (Terra Pannon; 2023. febr. Dobronak) is rányomja a bélyegét a pannon jelleg hangoztatása.

A muravidéki pannon földből kinövő, melankóliával és az idegenség érzésével is terhelt, a peremhelyzet szorongásai- val és a provincializmus összes átkával szembesülő művész alkotásaiban inkább a pesszimista szemlélet – és a csak ritkán megmutatkozó optimizmus – a lelki tájak kivetüléseként meghatározó teret kap.

Robert Inhof galériaigazgató-művészettörténész 2020-ban Magány címmel közzétett nagymonográfiája a kelenföldi pályaudvaron 1945-ben szovjet-orosz golyótól elhalálozott Vrečič Lajostól a 60-as évek végén tragikusan korán elhunyt pártosfalvi születésű Dancs Lászlóig a modern szlovén képzőművészeti törekvéseket beárnyékoló idegenség- és szorongásérzésben találja meg a vezérfonalat az akadémiaát végzett muravidéki festőnemzedék tagjainak a témához kapcsolódó képein.

A galéria tulajdonát képező több száz

festményből készült válogatásban nyolc alkotó egy-egy kiemelt és a sorozatba állítható műve között, hiába keresnénk Göntér Endre nevét. Kár, bár hihetetlennek tűnik, hogy Göntér emberi figurát nélkülöző „honfoglaló” képei közül egyik sem keltette fel az ítéző figyelmét. Ez a hiányosság a jelen kiállítás anyagának ismeretében, bőséges korrigálási-bővítési lehetőséget kínál fel...!

A jobbra sötét és szürke tónusokban megfogalmazott, finom alapozással és gonddal megfestett kisebb-nagyobb képfelületek között felüdítő kontraszt- nak számít a tavirózsákat és más növényi világot ábrázoló „triptichon”, amely a gondokkal és csapásokkal megrakott jelen és a múlt közötti különbséget hívatott megjeleníteni. A jó és kedélyes múlttal szembesíti a „sivár jelent”.

A 2010-ben – a művész 60. életévében megrendezett – nagyszabású kiállításon

méltatója Obal Franc, a muraszombati galéria korábbi igazgatója elmondta: Göntér Endre a szép számú muravidéki, köztük országos (szlovéniai) elismertséget és rangot is szerző, művész közül a legmagyarabb alkotó. Ezt a kijelentést a magyarság megtelepedését megjelenítő témák és motívumok sokasága is alátámasztotta.

Göntér egész életművének fontos motívuma a hazakeresés és a hazatalálás, valamint a szülőföld determináló szerepének érzékeltetése. A megtelepedés, az otthonosság és a birtokbavétel kérdésére ráarakódó - a történelmi események miatt kialakult, s főleg a színekben megmutatkozó - „harmóniahiány” része a látszólagos idillnek.

A nagy életszeretetet sugárzó közösségi Göntérnek, a helyi közös kiállítások egyik szereplőjének, a szentgotthárdi művésztelep állandó, már-már „házi szerző” státusát élvező alkotójának, a keresztény motívumokat mutató budapesti és a siklósi szalon által rendezett tárlatok mellett a lendvai galéria által szervezett hegyaljai művészek csoportos, majd a 2019-es nagykörúti Forrás Galériában való szereplésén kívül önálló kiállítása nem volt.

A tavalyi év végére tervezett, covid-pandémia utáni muraszombati – Gálić István és Göntér Endre művé-

zetét bemutató közös – kiállítás sem valósulhatott meg a lendvai pályatárs anyagának elfoglaltsága miatt. Ezért számított meglepetésnek a szlovén modern törekvések atyjával, a grafika és festészet megújítójával, az 2016-ban elhunyt Janez Bernikkel való közös tárlat ötlete. Robert Inhof galériaigazgató elmondta, hogy a közös kiállítás elmaradását fontos tényként befolyásolta a Bernik-gyűjteményhez való hozzáférés nehézsége, s a külföldi magángyűjteményekben található anyag megközelítésének szinte lehetetlensége.

A Terra Pannon képeinek nyitányát jelentő kis méretű „aranyozott” keret tartalma egy földminta, amely a 2020-ban induló sorozat nyitódarabja. A két covid-év alatt a kényszerkorlátozások által sérült emberi viszonyok sok esetben egész identitásunkban, világszemléletünkben, nem egy esetben szabadság-felfogásunkban is maradandó nyomot hagytak.

A korábbi motívumok újbóli megjelenése (kihalt tűzhely, a sámánizmus néhány elhagyott kelléke, a „honfoglaló” magyarok hitvilágának továbbgondolása) mellett a kiállított anyag újakkal is bővül. Ez pedig az emberi figurák megjelenése, amely „rapid” újdonságnak számít. Micsoda figurák, micsoda emberek: csupa buborék, csupa

kiürült lufi-figura, lebegő árny, tartás nélküli, könnyűgázzal töltött, üvegesen áttetsző műanyagbábok.

Maga az önportré is ilyen: „mindennek háttal”, s a természetes katasztrófák iszapszínét felváltja a vörös (a deveszéri vörösiszap katasztrófa-sorozat egy darabjaként) és haragos, égi fenyegetettséget sugalló, vészjóslóan mogorva fellegvonulás.

A 20 képből álló sorozatot a Négy évszak és a már említett, aranyozott keretű „kép-plasztika”, valamint a nagyobb festmények közé helyezett – témában ugyan megegyező, de a korábbi időket idéző – mitikus szertartáshelyek, sámánkultuszra utaló helyszínek „felülírt” képi értelmezések alkotják. Így pl. a családi igaz, hogy már kihűlt tűzhely, a kihagyhatatlan Urga-jellel szabályos ovális fészekre asszociáló, a sebtében távozó által nyitva felejtett elem hiányával. A többi jobbára már az új formátum és téma jelentőségét is hangsúlyozandó, nagyobb formátumhoz igazodik.

A sorozat képei közötti átjárást a gondosan kiválasztott földszínű szürkék, a lős és agyag keverékére emlékeztető, legtöbb esetben csak nüansznyi eltérő színek biztosítják. Mindez sok esetben a honfoglalás kezdetét jelentő sztyepék világát idéző, az őshazától a hazatalálá-

sig tartó ívbe helyezhető „retro-vizio”; vegyes, akril-vászon kivitelezésben.

A hazatalálás egyértelműsítésére utal a Terra Pannon a Szent István király pecsétjével is „szentesített”, sötét tónusú „adománylevél”-imitációval, az alig látható, a képmezőbe beleolvadó keskeny csíkkal.

A sorozat legfőbb újdonsága pedig az emberfigura feltűnése (a fő tettes megnevezése!). Nemrég a Gábor Zoltán 100. jubileumán rendezett retrospektív kiállítás kapcsán is az emberek hiányát emelte ki a művészettörténet, Gábor magány-képein a 20. század egyik jellemző művészabrázolási-stílusbeli sajátosságát hangsúlyozva.

A sorozat egyéb darabjai címben és motívumvilágban is igazodnak a járvány által felszínre hozott lexikális címszavakhoz, a pandémia kísérő jelenségei által felvetett pszichés és politikai elszigetelődésünket hangsúlyozó patológiai jelenségekhez.

Ilyenek például az egyszavas című Karantén vagy Krízis; az identitásvesztéssel árnyékká váló figura; az emberalak és mozgás nélküli, korlátozott mozgástérre utaló Akadály című alkotás; a könyökkel való „kézfogás”; valamint az árvíz miatt koldusbotra jutott, nincstelené váló idős ember képe.

Az egyébként jó kedélyéről ismert,

természet- és identitásvédő festő-szülő-
termelő művészi kedélyállapotára nem
is a nostradamusi atmoszférát árasztó
katasztrófafépek és -eszközök, a képi
komorság, hanem sokkal inkább a lelki
sivárságra utaló „sivárodó” koloritás
utal.

A természet szépségeiben és lelki-in-
tellektuális-művészeti tartalmaiban

gazdag Pannónia – Göntér láztünetei
közepette – a megélt rejtett kórok és
veszélyek „felszín-tünetei” miatt lett
olyan, amilyen. A festő, a Pannon föld
kutatója azonban már egy új Pannon
Terra sorozat optimista változatát festi.

Képi sugallatai, jóslatai váljanak való-
ra!

Frimmel Gyula

Szilvia csodálatos élete

Nagy Szilvia tűzzománc kiállítása a zalaegerszegi Keresztury Dezső Városi Művelődési Központban

Egy aprócska gyerekkori próbálkozás, melyet évtizedeken át őrizget, mert a fontosságát megérezte már az első pillanatban... Egy kis, bélyegméretű zománckép a régmúlt időből, a tízéves kislány első alkotása, ami olyan az időben, mint a forrás: valahol kibuggyan a földből, hogy aztán ahelyett, hogy elapadna, egyre nőjön, erősödjék, míg végül patakká, folyóvá terebélyesedik...Ha már belekezdünk, maradjunk is a folyó-hasonlatnál. Nyilvánvalóan a víz nem a forrásnál keletkezik, csak ott tör elő a föld rejtekéből. Valahol a mélyben már létezik, végzi rejtett munkáját, járatokat váj a földben, gyűlik, szivárog, de az ember szemének még nem nyilvánul

meg. Keresi a helyet, az időt, ahol végre megmutathatja csobogó tisztaságát, sodró hullámain. A folyónak iránya van. Nem egyenesen halad a célja felé, de határozottan tart valahonnan valahová. Az áthallás nem a véletlen műve. A címet Jean-Pierre Jeunet 2001-ben bemutatott Amélie csodálatos élete című filmjétől kölcsönöztem. Hősnőjének belső élete határozza meg cselekedeteit, a kívül-

álló számára sokszor érthetetlen, szélszélyes viselkedését. Ez a belső élet tör elő Szilvia munkáin is. Nagyon korán rátalált erre a gyönyörű technikára – amelyet már az ókori egyiptomi ötvösök is mesterfokon műveltek –, mint egy kincsesdobozra a meglazult csempe mögött. Valószínűleg azonnal elvárásolta a puha, könnyen alakítható vörös fém; ha sokáig dolgozik vele, jellegzetes

szaga még jó ideig megmarad a kezén. Szilvia szereti a réz összetéveszthetetlen, meleg színét, az elektromos kemence vörösen izzó fényét, amelyben a lemez szinte átlátszóvá hevül.

A lassú percek izgalma, amíg az izzó lemez halkán pattogva kihűl, miután a hosszúszerű villával kiemelte a kemencéből, és végre megláthatja tüzes színeinek ragyogását... Szilvia belső világa a kemenceajtón át bukkan ki a napfényre. Milyen is ez a világ?

Az első jelző, ami eszembe jut: rejtőzködő. Vonalak, színfoltok kavarnak,

szövődnek formákká, nemlétező objektumokká, de ezek nem keltik valóságos dolgok képzetét. Mintha apró világok keletkeznének miniatűr ősrobbanásokkal, melyeknek törvényei éppen alakulóban vannak. Jövőjük egyelőre még titok, de az örvénylő formák már alakítják a maguk rendjét. A kompozíciót az irányított véletlenek határozzák meg. A vonalak láthatóvá teszik a lélek belső remegéseit, az érzelmek hullámzását, mint a szeizmográf a földkéreg mozgását. Történeteket mesélnek, de nem hétköznapi nyelven, banális sztorik

formájában. Valamilyen rejtélyes, ismeretlen nyelv szavaival, mint ahogyan a DNS-molekulák sem értelmetlen, véletlenszerűen összehordott töredékek; nagyon is valóságos jelentéssel bírnak. Bár a történetek nem fordíthatók le elbeszélhető nyelvre, mégis megragadnak, érzelmeket keltenek, mint a zene dallamai, harmóniái. Olykor megjelennek felismerhető elemek is: egy lepke sziluettje, emberi arcok, de ezek együtt kavarnak a képzeletbeli galaxisokkal, tájakkal.

A tűzzománc varázsát minden más festészeti eljárástól különböző, hihetetlen-

nül erőteljes, intenzív színeinek köszönheti. Mondják, ez a tüzeesség az üvegszerűvé olvadó festékmassza mikroszkopikus kis terének köszönhető; s nem egy felületet látunk, mivel a fény, áthatolva a vékony zománcrétegen, magával viszi annak parányi terét is.

Néha azonban a lélek tektonikus folyamatai másféle irányt szabnak a formák kibontakozásának. A síkok meggörbülnek, geometriai alakzatok mentén háromdimenziós formákat hozva létre, mintha egymásból keletkező univerzumok szerveződnének magasabb, szinten újabb egységekké. De a folyamat itt még

nem áll meg. Az apró kockauniverzumok létrehozzák saját árnyékvilágukat a síkon, amelyek újabb mikrovilágok csíráit hordozzák.

Így keletkeznek újabb és újabb világok, amelyekhez az energiát a lélek belső erőinek örvénylése szolgáltatja.

Márpedig a teremtés energiaigényes műfaj; felmerül tehát a kérdés: honnan az erő mindehhez? Nyilvánvalóan csak belülről jöhet. Mint ahogyan a fentebb idézett film hősnőjének belső

élete megváltoztatja a vele kapcsolatba kerülők életét, úgy Szilvia rejtett világa végül a maga kozmoszát teremti meg. Képzeltbeli galaxisok, növényekre, indákra emlékeztető lények élnek alkotójuk teremtette életüket tüzes színeikkel, nyüzsgő formáikkal.

Néhol a réz vöröslő fényében megjelenő lényeket szigorú, sötét vasvilág veszi körül. Hogyan boldogulnak az élő formák ebben a szerves, ellenséges környezetben? Győzhet-e az élet, a káosz, a lepusztuló rend felett? Szilvia kísérletei

erre adnak óvatosan reménykedő, igenlő választ.

Azután újabb ugrás következik: a síkok kavargó alakzatai között megjelennek kiolvasható szavak, idézetek, amelyek még egy dimenzióval gazdagítják a párhuzamosan létező világok geneziséét. Ezekkel a szavakkal, félmondatokkal Szilvia belső élete már az emberi kultúra legősibb emlékeihez kapcsolódik, mint például az Ószövetség.

Valószínűleg nem véletlen a párhuzam a zománcok és a Könyvek Könyve között, amely a teremtés leírásával kezdődik, és tartalmazza minden emberi tudás, bölcsesség csíráit. Értelmüket évezredek óta próbálják megfejteni, magyarázatok ezrei kísérelték már meg behatolni a költői szövegek értelmébe. Nyilvánvaló meddő próbálkozás. Hiszen a költőien megfogalmazott bölcsességeknek nem egy jelentése van, hanem végtelen sok.

Ezért nem évültek el oly hosszú idő óta sem. A szövegek töredékesek, de határozott irányt mutatnak. Kép és szöveg, kép és fogalom ekképpen alakul szerves egységgé. Értetni véljük a szövegtöredékek utalásait, amelyek, mivel kis kockák oldalain helyezkednek el, ezek térbeli elforgatásával újabb és újabb értelmet nyernek, újabb és újabb képi és fogalmi kapcsolatokat hozva létre. Így azután a látszólag saját használatra teremtett

univerzumok mégsem kizárólag teremtőjük tulajdonai. Bár létrejöttüket az ő hihetetlenül gazdag, örvénylő belső világának köszönhetik, mégis ismerősek számunkra, hiszen – emberi lények lévén – hasonló ősrobbanások mindnyájunkban végbemennek. A különbség csupán a megjelenítés, a formába öntés képességében van.

Úgy tekintek az írásra, hogy a gondolkodási folyamatba hívom be az olvasót

A Pannon Tükör-díjas Szeifert Natáliával Nagygéci Kovács József beszélgetett

Szeifer Natália író pannon szerző, hiszen Zircen született. 2005-től publikál irodalmi és művészeti lapokban kezdetben verseket, később prózát, recenziókat. A kétezzer-tízes évek elején működtetett kulturális webrádiót (Intro Rádió), azután a Gittegylet.com kult-honlapot, amelynek védjegye alatt alapítója és szervezője volt a határokon átívelő, magyar költészet napi mozgalomnak, a Posztolj verset az utcára!-nak. 2019 novembere óta készítette a Hátsó Polc podcastot, és különböző hangoskönyveket. 2020 óta működteti az oNline Szövegműhelyt, a csoport tagjai közül volt, aki már bemutatkozott a Pannon Tükör Online-on. Önálló kötetei: *Láz* – 2012, Könyvműhely, Miskolc; *Az altató szerekről* – 2017, Kalligram, Budapest; *Mi van veletek, semmi?* – 2019, Kalligram, Budapest. Legújabb kötete, a nemrég Mészöly Miklós díjjal elismert *Örökpanoráma* idén jelent meg a Kalligramnál. Lapunknak évek óta állandó szerzője, novellákkal, tárcákkal szerepel a Pannon Tükör lapjain és a Pannon Tükör Online-on, 2022-ben kapta meg a Pannon Tükör díjat.

Legújabb, nagy sikert arató regényed felől indítom a beszélgetést és kérdezek, hogy gondoltad volna, amikor – ha lehet ezt így mondani – az írói pályára léptél, hogy ez lesz: könyvek, olvasók, kritikák, díjak? Egyáltalán: mi vett rá az írásra?

Hú, ez nagyon messziről indul, de egyszerűen és kicsit bizonyára közhelyesen azt tudom mondani, hogy onnantól, hogy megtanultam írni, mindig írtam, gyerekkorom óta úgy tekintettem erre, mint az élet részére. Írtam kicsiként mesét, verset, később naplót, novella- és regényszerű dolgokat, mindig az aktuális olvasmányomnak megfelelően, tehát sokáig afféle utánzás volt ez. Valami olyasmit képzeltem, hogy ezt mindenki csinálja otthon, fog egy kockás füzetet, ír, jegyzetel, farigcsál, én még írógépen is kopogtam. Kicsit meglepett, amikor kiderült számomra, hogy egyáltalán nem így van ezzel mindenki. Olyan tízéves korom körül lehetett. Aztán a húszas éveim elején döntöttem úgy, hogy teljesen ezzel akarok foglalkozni. Tehát igen, mindig szerettem volna olvasókat és könyveket.

Ismerve téged, nem csodálkozom, hogy az első kérdést kikerülted és a díjról, díjakról nem szóltál. De szólj, kérlek!

Valójában a Mozgó Világtól, a Pannon Tükörtől és a Mészöly Miklós

Társaságtól kaptam irodalmi díjat, mindháromra büszke vagyok, és mindhárom nagy meglepetés volt a számomra. Olyan érzés, mint amikor az ember hosszan elmerül valamiben (én az írásban), és egyszer csak megkocogtatják a vállát, hogy hé, értékeljük, hogy ezt csinálod. Váratlan dolog, kicsit össze is zavar hirtelen, ilyenkor kihúzom a fejem a szövegből, kibillenek a mindennapos gyötrődésből, mert az írás sokszor az is. A visszhangtalanságnál pedig nincs rosszabb, szóval nagyon jóleső érzés a díj, ünnep, és hadd legyen kicsit szentimentális, megható is. Nem olyasmi, amire az ember számít vagy tervez vele. El is szoktam sírni magam. Jó kritikánál is, egyébként. Persze ez is itthon csinálom, a négy fal között.

Ha létezik tipikusnak mondható indulás, akkor te attól eltérően kezdtél publikálni. Te magad is foglalkozol pályakezdőkkel, neked kik és hogyan tudtak segíteni? És ha tudtak, te ezekből mit tudsz továbbadni?

Szerintem olyan nagyon eltérő a pályakezdésem. Írtam, és elküldtem lapoknak az írásaimat. Aztán elég sokáig nem is volt semmi más. A legjobb segítségek mindig a szerkesztői visszajelzések voltak, később pedig irodalmár barátok, akikkel meg lehetett beszélni az írással kapcsolatos problémákat. Én

is ezt és a saját tapasztalataimat próbálom továbbadni a Szövegműhely tagjainak. Közösen tanulunk külső nézőpontból ránézni a szövegeikre. A csoport lényege, hogy akármilyen magányos dolog is az írás – mert nagyon is az –, ne maradjanak magukra a nehézségekkel, és ne záródjanak be egy visszhangtalan szobába.

Ami biztosan segített abban, hogy írj, az az olvasás, számos interjúban beszélsz az olvasás fontosságáról, foglalkoztál hangoskönyvekkel, készítettél podcast-műsorokat Hátsó Polc címmel, melyben szerzőket kérdeztél fontos olvasmányaikról.. Könyves ember vagy? Mi most a mindenkori és mi az aktuális mondjuk 5-ös listád (magyar és világirodalom)?

Nem tudom pontosan, mit jelent a könyves ember, de szerintem minden író az, minthogy minden író elsősorban olvasó. Nagyon szeretem a könyveket mint tárgyakat is. A régiségeket, első vagy korai kiadásokat igyekszem is gyűjteni. Nagyon büszke vagyok például *Karinthy Frigyes kiadatlan naplójának* 1938-as Nyugat-kiadására vagy a még régebbi *100 új humoreszkre*, szintén a Nyugat kiadásában. De *Az altató szerekről* című kis orvosi könyv a kedvencem, 1891-ből. Erről kapta a címét a második regényem.

Nem vagyok listázós típus, és talán inkább szerzőkben tudok gondolkodni, mint kötetekben, ezért, ha mégis kéne mondanom öt író, akit mindenkor szívesen olvasok, akkor is csak egy aktuális, kicsit légből kapottnak ható listát tudok összeállítani. Eszembe jut természetesen Fernando Pessoa (valamennyi álnevével), Jack Kerouac, mert olyan ember volt, amelyen író, Dosztojevszkij azzal a különös aprólékos drámaisággal, ami számomra a műveiből sugárzik, Alice Munro mint a kis forma nagy mestere, és hát Borges. Jorge Luis Borges mindörökké.

„A gondolkodásról tudjuk, hogy az élet megrontója, illetve még inkább az írásé, ezért, ha írsz és gondolatod van, az baj, mert akkor mindjárt be akar menni a betűk meg a szavak közé, a mondataidba” – épp tíz éve írtad ezt a(z ezek szerint) nem kigondolt mondatot. Ugyanakkor első közléseid tulajdonképpen azonnal közölt szövegek, amelyeket folyamatosan osztottál meg az olvasókkal. Mi vitt a közlés felé, ha nem a gondolatmegosztás?

Az mindig egy nehéz ügy, amikor tízéves mondatokat olvasnak az ember fejére, de azt hiszem, arról van szó, hogy nem a gondolatot, hanem magát a gondolkodást próbálja az ember megosztani. A

magam részéről úgy tekintek az írásra, hogy a gondolkodási folyamatba hívom be az olvasót.

**Az író ki van téve annak, hogy szembe-
sítik a mondataival, és ez lehet nehéz,
akkor is, ha dicsérőleg teszik. Én azért
teszem, mert engem a nemszépírot
mindig is érdekelt, hogy min alapszik,
mire épül egy szöveg. A kritikánál, jobb
esetben, arra a szövegre, amiről szól, de
a regény, a novella mire? Nálad mire?**

Nem könnyű ezt megfogni. Úgy áll a dolog, hogy a figyelő ember folyamatosan gondolkodik is mindazon, amit figyel, meg olyasmin, ami zavarja, amit nem ért, vagy éppen az zavarja, hogy valamit érteni vél, tehát megkérdőjelezi. Vagy lát, tapasztal valamit, amiről úgy érzi többletjelentése van, valamit el lehet mesélni vele – novellánál sokszor ez van, valami életmozzanat, amely nem hagy nyugodni – és ezt próbálja megírni. Az írás tulajdonképpen egy eszköz arra, hogy folytatódjon a figyelés, jó esetben így végül a szöveg is több lesz önmagánál, ahány olvasója, annyi olvasata keletkezik majd és mind érvényes. Ez szerintem csodálatos valami, ezzel „játszunk” folyamatosan, mármint az olvasók meg én, közösen.

Még mindig az első köteteknél maradvan: a második köteteként ismert Az

altató szerekről című regény volt az első könyved nagy kiadónál. Tudatos választás volt, kerested őket, vagy ők „igazoltak le”? Mennyiben más egy kiadóhoz tartozni?

Úgy jutottam a Kalligram kiadóhoz, hogy amikor *Az altató szerekről* részlete prózadíjat kapott a *Mozgó Világ* folyóirattól, megismerkedtem Péterfy Gergellyel, mert abban az évben ő adta át a díjat. Ő ajánlotta a kéziratomat Mészáros Sándor figyelmébe, aki rögtön vevő volt rá. Kiadóhoz tartozni szerintem fontos és jó dolog. Már maga a tény, hogy egy könyvkiadó pénzt, munkát, odafigyelést fektet egy kéziratba, mert hisz benne, hisz a szerzőben, jelent egy mércét. Szintet, ha tetszik. Azon kívül jó érzés a kollégákkal találkozni, ismerni a műveiket és a gondolkodásukat, követni hol tartanak az útjukon. Fontos, ha az ember érezheti, hogy tartozik valahova. **Az előbbihez (is) kapcsolódva, mennyire számít neked, hogy ebben a magányosnak nevezhető szakmában (írás) legyen valamiféle közösségi kötődés is? Ezt azért is kérdezem, mert Pannon Tükör-díjas szerzőként, a Medvészet rovatunk csapattagjaként hozzánk tartozóként tekintünk rád.**

Pontosan, ahogy az előbb említettem, számomra nagyon fontos, hogy legyen közösség, ahová tartozhatom. A *Pannon*

Tükör és a *Medvészet* ilyen szempontból még intenzívebb kötődés is – különösen az utóbbi időben, mióta a világvjárvány kizökkentette az életünket, és érzésem szerint még mindig nem tudtuk egészen visszazökkenteni, legalábbis ami a személyes találkozásokot illeti. Büszke vagyok rá, hogy a *Medvészet* nagyszerű szerzőivel jó barátságban vagyunk. Igyekszünk is lehetőség szerint minél többször találkozni személyesen.

A második Kalligramos kötetedet a *Mi van veletek, semmi?*-t én majdnem egyszerre olvastam az elsővel, de talán nem csak emiatt érzem őket párnak. Érdekes, hogy a kritika is párnak látta néhol, mondván, hogy az előbbi – bántó egyszerűsítés ez szerintem – nőkönyv, ez a másik férfikönyv. Számomra ez kevésbé érdekes, mert egyrészt biztosra veszem, hogy nem szántad párnak őket, nekem, az olvasónak inkább az tűnik fel ebben, hogy egy minden részletre kiterjedő nagy (meg)figyelő írta meg ezeket a mondatokat, karaktereket, szcénákat, aki nem csak megfigyel, de nézőpontjaiban is gazdag. Megfigyelő vagy?

Teljes mértékben megfigyelő, igen, tulajdonképpen ez a főfoglalkozásom. Közösségi oldalakon néhol azt írtam a nevem alatti rubrikába, hogy „író, bámészkodó”. Jó ideje tudom, hogy a

bámészkodás az egyetlen dolog, amihez értek.

Egyébként azt az egyszerűsítést, hogy férfikönyv, nőkönyv én sem szeretem, ráadásul az egész egy véletlen. Sok vázlatom, regénykezdeményem van, hogy éppen a *Mi van* jött *Az altató* után, annak volt köszönhető, hogy a figurák időnként átmászkálnak egyik szövegből a másikba. Nem szántam párnak, de tény, hogy vannak átfedések.

Az Örökpanoráma a legfrissebb regényed, épp egy éve jelent meg és ezalatt az idő alatt szép utat járt be. Ismerve téged felteszem, hogy nem fenyeget a kóros elégedettség veszélye, inkább azt kérdezem, hogy a munkát, amit elvégeztél és benne a hőseidet, a mondataidat el tudtad engedni, hogy éljék innentől a maguk „életét”?

Ahogy mondtam, a figurák valahogy mintha ott éledélnének a regényvilágban, a regények terében, amely érzésem szerint egy állandó hely, és a legváratlanabb pillanatokban sétálnak be egyik szövegből a másikba, így aztán nem is mindig kell elengedni őket, inkább hagyni szoktam, hogy bejöjjenek, hátha rajtuk keresztül ismét elgondolkodhatok valamin.

Éledélnék, átmászkálnák, beszélnek? Ez úgy hangzik, mintha már már tőled független, önálló életet

élnének a figuráid. Mennyire és hogyan azonosulsz velük, ha ennyire autonómok?

Nyilván csak a fejemben léteznek, óhatatlanul mindegyikük én vagyok valamennyire, de úgy érzem, ez olyasmi lehet, mint Pessoanál a különféle szerzők, akik mind ő voltak, de külön szemlélyiséggel. Ő ezeket teljes mértékben lehasította magáról, nevet adott nekik, „hagyta őket” alkotni. Szerintem valami ilyesmi van a regényírókkal is, csak ők a regényeken belül tartják a figuráikat.

„Megfogadom, ha esetleg túlélem, és még egyszer ilyesmibe kezdek, az üres bőrönddel fogok gyakorolni. Megfonok egy rongykoszorút stabilabb mondatokból, felteszem a fejemre, úgy próbálgatom majd az egyensúlyt, üresen. Bárcsak tudnám, milyen a stabilabb mondat.” – írtad épp nálunk, a Pannon Tükör Online-on a Panorámanapló című írásodban, melyben kvázi műhelynaplóként betekintést engednél egy regény készülésébe. Tudod már, hogy milyen a stabil mondat? És akkor olyanokból készül már az új Szeifert Natália-regény? Azaz: min dolgozol most?

Erre nem is emlékeztem, de ahogy olvastam, rögtön eszembe jutott az egész. Az a tántorgás a teljes kimerülés határán, ami a regényírás vége felé jellemző rám.

Ilyenkor én már csak ájultan alszom el, és amint ébredek, újra a regényvilágban vagyok, addig írom, javítom, amíg bírom, amíg még van valami kis fogaskerék az agyamban, ami meg tud mozdulni. Nem tudom, milyen a stabil mondat, de most tényleg olyan, mintha üres bőrönddel gyakorolnék, a novelláimat válogatom össze. Mert az a helyzet, hogy az ember rengeteg rövid szöveget ír, lapoknak, akik hálistennek igényt tartanak rá, és néha úgy érzem, hogy a munkám nagy része ebben van – ez talán nem is olyan nagy túlzás, legalább tizenöt éve publikálok novellákat –, és ezt az olvasók nagy része nem ismeri. Ezért szeretném őket összegyűjteni, válogatni, hátha lehet belőlük kötet. Természetesen ott vannak a már említett regénykezdemények, de egyelőre egyiket sem tudtam még úgy elővenni, hogy komolyan dolgozzam rajta, mindig elsodornak a napi feladatok.

Megjelent a Másnap című lemez - Csegey Dénes és Cseh Tamás megtalált dalai

A Pannon Írók Társasága és a ZajZajZaj kiadó gondozásában elkészült a Másnap című zenés előadás hangfelvétele és a hozzá tartozó kötet. A Cseh Tamás és Csegey Dénes hagyatékban maradt dalaiból létrehozott előadást két mai énekes, Beck Zoltán és Szűcs Krisztián készítette el Csegey Balázs szerkesztésében. A kiadvány online elérhető itt: , ugyanitt előrendelés leadható a hamarosan elkészülő vinyl-lemezre. A projektet a Magyar Kultúráért Alapítvány támogatta a Petőfi Kulturális Ügynökség gondozásában.

Pannon Trükk a Futball-EP-n

A Fialat Írók Szövetsége szervezésében immár negyedik alkalommal került sor az Esterházy Péter emlékére szervezett labdarúgó-tornára, ahol írók, költő, irodalmárok csapatai mérköztek meg egy felolvasásokkal színesített programon. Lapunk a tavalyi remek szereplés (bronzérem) után idén is megmérette magát, az olvasókkal, barátokkal megerősített szerzői-szerkesztői gárda idén a .. helyezést érte el. Gratulálunk! A csapat tagjai voltak: Csegey Balázs, Darvasi László, Dósa Balázs, Gábor Tamás, Hajtós Bertalan, Kovács Bendegúz, Kovács Farkas, Kovács Gergely, Maier Péter, Nagygéci Kovács József, Regős Máttyás, Sárközi Richárd.

Szerzőink

András László (1966, Piliscsaba) író, költő

Dimény H. Árpád (1977, Kézdivásárhely)
költő, szerkesztő

Kostyál László (1962, Zalaegerszeg)
művészettörténész

Kupihár Rebeka (1999, Budapest) költő

Locker Dávid (1998, Budapest) költő, kritikus

Miklya Zsolt (1960, Csorvás) költő,
szerkesztő

Molnár András (1962, Zalaegerszeg)
levéltáros, történész

Nagy Koppány Zsolt (1978, Budapest) író,
szerkesztő, műfordító

Szabó Benedek (2004, Budapest) költő,
szerkesztő

Szeifert Natália (1979; Budapest) író

Szolcsányi Ákos (1984, Berlin) költő, író,
műfordító